

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O.
P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PSYCHOLOGICKÉ, SOCIÁLNÍ, ZDRAVOTNÍ A PRÁVNÍ
ASPEKTY TÝRÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ DĚTÍ V MIKROREGIONU
UNIČOVSKO**

Autor práce: Blanka Levá, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Milan Veselý
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji Mgr. Bc. Milanu Veselému za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a věnovaný čas. Můj nemalý dík patří rovněž mé rodině za jejich trpělivost, pomoc a podporu.

ABSTRAKT

Levá, B. *Psychologické, sociální, zdravotní a právní aspekty týrání a zanedbávání dětí v Mikroregionu Uničovsko: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 70 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Milan Veselý.

Klíčová slova: dítě, syndrom CAN, týrání, zanedbávání, rodina, prevence, sociálně právní ochrana dítěte.

Tato bakalářská práce se zabývá syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, tedy syndromem CAN. Zaměřuje se na formy, příčiny a prevenci tohoto protispolečenského jevu. Velká část práce se zaměřuje na vysvětlení pojmů, které jsou důležité pro pochopení daného problému. Práce shrnuje také ochranu dětské populace, kterou poskytují ohroženým dětem organizace, sociální pracovníci a především stát. Praktická část práce zkoumá úroveň informovanosti a postoj k tomuto protispolečenskému jevu žáků 5. až 9. tříd vybraných základních škol v Mikroregionu Uničovsko.

ABSTRACT

Levá, B. *Psychological, Social, Health and Legal Aspects of Child Abuse and Neglect in the Microregion of Uničov: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 70 p. Supervisor: Mgr. Bc. Milan Veselý.

Key words: child, CAN syndrome, abuse, neglect, family, prevention, social and legal protection of children.

This bachelor work deals with child abuse and neglect, CAN syndrome. It focuses on the forms, causes and prevention of this antisocial phenomenon. A major part of the work explains the terminology which is important in order to understand the problem. The work also summarises protection of the child population which is provided to threatened children by organisations, social workers and especially the state. The practical part investigates the level of awareness and attitude towards this antisocial phenomenon of pupils from the 5th to the 9th year of selected primary schools in the Microregion of Uničov.

Obsah

ÚVOD	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
1.1 Cíl práce	9
1.2 Metodika práce	9
2 SYNDROM CAN	11
2.1 Vývoj syndromu CAN	11
2.2 Syndrom CAN	12
2.3 Oběť a pachatel syndromu CAN	13
3 FORMY SYNDROMU CAN	15
3.1 Týrání dítěte	15
3.1.1 Tělesné týrání	15
3.1.2 Psychické týrání.....	16
3.1.3 Zvláštní formy tělesného a psychického týrání	17
3.1.4 Kazuistika případu týraného dítěte	18
3.2 Zneužívání dítěte	20
3.2.1 Mýty a fakta o zneužívání	21
3.3 Zanedbávání dítěte.....	22
3.3.1 Typy zanedbávání péče o dítě	23
3.3.2 Kazuistika případu zanedbávání dítěte	24
4 NÁSLEDKY SYNDROMU CAN	28
4.1 Psychická deprivace a traumatizace	28
4.2 Posttraumatická stresová porucha (PTSD).....	28
4.2.1 Projevy PTSD.....	29
4.3 Transgenerační přenos	29
5 PREVENCE TÝRANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE	30
5.1 Primární prevence	30
5.2 Sekundární prevence.....	31
5.2.1 Rizikové rodiče, děti, situace	31
5.3 Terciální prevence	32
6 POMOC TÝRANÝM A ZANEDBÁVANÝM DĚTEM	33
6.1 Orgán sociálně-právní ochrany dítěte	33

6.1.1	Úloha sociálního pracovníka	34
6.1.2	Podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte	35
6.2	Ochrana dítěte v českém právu.....	35
6.2.1	Listina lidských práv a svobod.....	35
6.2.2	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	36
6.2.3	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině	37
6.2.4	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.....	39
6.2.5	Úmluva o právech dítěte	41
6.3	Instituce, zabývající se pomocí obětem syndromu CAN.....	42
7	VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V MIKROREG. UNIČOVSKO.....	44
7.1	Výsledky výzkumného šetření	45
7.1.1	Statistické otázky.....	45
7.1.2	Vlastní otázky zaměřující se na syndrom CAN	51
7.2	Vyhodnocení stanovených hypotéz	62
	ZÁVĚR.....	64
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	66
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

Dítě – naděje a budoucnost lidského rodu. Pro někoho je to veliké štěstí a radost, pro jiného zase obtíž a odpor, se kterým souvisí následné ubližování a ponižování. Týrání a zanedbávání dětí je problém dnešní doby, který se děje tzv. za zavřenými dveřmi. Tato problematika zpracování bakalářské práce byla vybrána z mnoha důvodů. Jedním z nich je zájem o danou problematiku z hlediska profese policistky, jelikož s dětmi se v zaměstnání setkávám velice často, ať už z důvodu řešení nějakého problému ze strany rodiče nebo i problému přímo týkajícího se dítěte. Největší úlohu tohoto problému sehrává rodina. Matka je pro život dítěte nepostradatelná, její úlohou není jen dítě porodit, ale především chránit jeho zdraví, rozvíjet vzdělání, intelekt a celkově jeho osobnost. Matka a otec jsou ti, kteří by měli dítě ochraňovat nikoliv mu ubližovat a už vůbec ne jej týrat a zanedbávat. Rodič by si nikdy neměl své neúspěchy vybíjet na nevinném dítěti. Na koho jiného se může dítě obrátit, když nemá podporu těch nejbližších, tedy rodičů! Dítě, které tento syndrom, tedy syndrom CAN postihne, velice trpí a to ať psychicky, tak i fyzicky. Následky takového jednání si dítě nese celý život. Z tohoto důvodu je potřeba, aby se každý člověk zamyslel nad tím, co dělá, a nezahrával si s osudem dítěte, které se neumí bránit a je velice zranitelné.

V teoretické části bakalářské práce byla nutná práce s odbornou literaturou, která je velice důležitá pro pochopení dané problematiky. Téma psychologické, sociální, zdravotní a právní aspekty týrání a zanedbávání dětí v Mikroregionu Uničovsko je téma velmi obsáhlé. Práce poukazuje na syndrom CAN, kdy jsem se zaměřila na historii tohoto pojmu vůbec, dále na oběti a pachatele takového jednání. S tímto souvisí i formy syndromu CAN, následky a prevence. V neposlední řadě se práce zaměřuje na pomoc obětem syndromu CAN a to ať pomoc státu, což je orgán sociálně- právní ochrany dítěte, ale také trestní zákoník, zák. č. 40/2009 Sb., který určuje podmínky, za kterých bude pachatel potrestán. Dále se práce zaměřuje na pomoc nestátních organizací jako je Bílý kruh bezpečí, Spondea nebo Fond ohrožených dětí.

V praktické části bakalářské práce bylo provedeno výzkumné šetření z oblasti týrání a zanedbávání dětí, kde formou dotazníku byli osloveni žáci 5. až 9. třídy vybraných základních škol v Mikroregionu Uničovsko, což je zpracováno v kapitole 7 bakalářské práce.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je charakterizovat vývoj syndromu CAN, jeho formy a příčiny a dále se zaměřit na pachatele a oběti týrání a zanedbávání. Také se práce zaměřuje na pomoc týraným a zanedbávaným dětem ať už státního tak i nestátního charakteru jako jsou Bílý kruh bezpečí, Fond ohrožených dětí nebo pedagogicko-psychologické poradny. V praktické části bakalářské práce je zkoumán pohled žáků základních škol Mikroregionu Uničovsko na problém týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, jejich informovanost o tomto problému a zjištění, jaké jsou jejich představy o faktorech týrání, zneužívání a zanedbávání dětí.

1.2 Metodika práce

Bakalářská práce se zabývá velice latentním (skrytým) a společensky nebezpečným a nežádoucím sociálně patologickým jevem v české společnosti. Při zpracování bakalářské práce byla nutná práce s odbornou literaturou, platnými právními normami souvisejícími s danou problematikou a v neposlední řadě internetovými portály. Všechny zdroje byly velice důležité pro pochopení dané problematiky. Technikou obsahové analýzy byly v bakalářské práci zpracovány dokumenty tak, aby bylo možné validně zpracovat danou problematiku psychologických, sociálních, zdravotních a právních aspektů týraného a zanedbávaného dítěte.

V teoretické části bakalářské práce byly shrnuty základní informace o problematice týrání, zneužívání a zanedbávání dětí a to základní pojmy syndromu CAN, formy, příčiny a prevence tohoto protispolečenského jevu a pomoc obětem takového jednání. V rámci jednotlivých forem syndromu CAN byly zpracovány dva případy vztahující se k problematice syndromu CAN. K tomuto zpracování bylo nutné pracovat s osobami, které byly v případě zainteresovány. Oba případy se odehrály v Mikroregionu Uničovsko. První případ popisuje týrání 14letého syna svým otcem, který probíhá postupně od roku 2002 až do dnešní doby. Druhý případ se zaměřuje na zanedbávání 14leté dcery svojí matkou, kdy tento případ se odehrával od roku 2005 do roku 2011.

Praktická část bakalářské práce byla zpracována za pomoci kvantitativní metody – dotazníku. Bylo spolupracováno se třemi základními školami v Mikroregionu Uničovsko a to Základní školou Haškova v Uničově, dále se Základní školou Troubelice a Základní školou Újezd u Uničova. Po osobním rozhovoru s řediteli těchto škol bylo umožněno provést dotazníkové šetření v rámci předmětu občanská výchova. Dotazník vyplnilo 153 respondentů druhého stupně základních škol a výsledky byly později zpracovány do jednotlivých tabulek a grafů.

2 SYNDROM CAN

2.1 Vývoj syndromu CAN

Syndrom CAN – syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte označený v anglosaské literatuře jako Child Abuse and Neglect (CAN).

Historie tohoto jevu je velice dlouhá. V každé době a v každé zemi bylo mnoho dětí a dospívajících, jejichž vývoj byl v důsledku vnějších vlivů vážně ohrožen. Totéž ovšem platí i pro vývoj v dospělosti a stáří, zejména u lidí, kteří jsou závislí na pomoci druhých.¹ Už v polovině 20. století si řada lékařů začala všimnat vážného poškození dětí, které zjevně nebylo způsobeno běžným chováním dítěte, ale bylo záměrné. Tito lékaři jej nazvali jako „neúrazové zranění“. V roce 1959 byla přijata Charta práv dítěte, která se začala mimo jiné zabývat i týráním a zneužíváním dětí a následně měla vliv na připravovaný zákon o rodině, který vyšel o několik let později. V roce 1962 americký pediatr Dr. Kempe vydal článek pod titulem „The battered child syndrome“ (syndrom bitého dítěte), kdy tento měl vyburcovat odbornou lékařskou veřejnost před lhostejností tohoto negativního jevu. Zároveň se také v USA prosadilo přijímání zákonů a povinnost hlášení týraného dítěte. Roku 1977 byla založena mezinárodní společnost ISPCAN (The International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect) reagující na časté špatné zacházení s dětmi.² ISPCAN se snaží rozšiřovat veřejné povědomí o všech formách násilí páchaného na dětech, kdy se snaží rozvíjet aktivity, které by takovému násilí zabránily a podporovat práva dětí na celém světě. První, kdo poukázal na závažnost týrání dítěte u nás byl profesor Ringel. Hlavní pozornost byla věnována fyzickému týrání a nadměrnému bití dítěte. Toto se odehrálo na první konferenci pořádané v Praze roku 1971. V roce 1981 se konala druhá pediatrická konference na toto téma, a opět profesor Ringel přeložil širší pojetí syndromu bitého dítěte. O 10 let později se v Praze konala třetí evropská konference o zneužívaném a týraném dítěti, která již identifikovala syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte (child abuse and neglect).³

¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007.. s. 9

² BECHYŇOVÁ, V., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. vyd. Praha: IREAS, 2007. s. 9.

³ VANÍČKOVÁ, E., *Násilí v rodině. Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1.vyd. Praha: KUFŘ, 1995. s. 22.

S poznáním dětí, které si fyzické týrání prožily, se následně ukázalo, že tyto děti trpí jak psychicky, tak emocionálně. Teprve od roku 1990 je tato problematika v České republice částečně odtabuizována a stává se předmětem zájmu a následných diskuzí.⁴

2.2 Syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte je souhrn nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech vývoje dítěte a v rodině především. Jsou výsledkem převážně úmyslného ubližování dítěti, které je převážně způsobeno jeho nejbližšími, v hlavní řadě rodiči. Tématem syndromu CAN se zabývá celá řada autorů, kdy každý z nich definuje tento problém trochu jinak. Tato kapitola uvádí některé z nich a to například Dunovský a kolektiv uvádí definici, která zní následovně:

„Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme: Jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele, a nebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní a společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.“⁵

Dunovský⁶ dělí syndrom CAN na:

- Tělesné týrání – aktivní a pasivní povahy
- Psychické týrání
- Sexuální zneužívání
- Zanedbanost, zanedbávání
- Zvláštní formy CAN
 - Systémové týrání
 - Organizované zneužívání dětí
 - Rituální zneužívání
 - Sexuální turismus
 - Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení)

Definice podle Krejčířové: *„poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo*

⁴ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 6.

⁵ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, 1. Vyd. Praha: Publishing a. s., 1995. s. 17.

⁶ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, 1. Vyd. Praha: Publishing a. s., 1995. s. 19.

jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné.“⁷

Ač se pojem syndromu CAN každého autora trochu liší, všichni vystihli tento problém, což je ubližování dítěti a ohrožení jeho vývoje.

2.3 Oběť a pachatel syndromu CAN

Oběť

Obětí syndromu CAN se může stát jedinec v kterémkoli věku. Takový traumatický zážitek může vést u jedince k rozvoji posttraumatické stresové poruchy, která může ovlivnit jeho vývoj. Nejvíce jsou ohroženi jedinci slabí, závislí, nemocní a v neposlední řadě postižení, kteří jsou odkázáni mnohdy na celodenní péči druhé osoby.

Tento problém se týká již dětí od útlého věku. Smrtelné následky jsou nejčastěji u kojenců. U dětí ve věku 6-12 měsíců jsou způsobené smrtelné úrazy buď tělesným týráním, nebo hrubým zanedbáváním. Tělesným násilím jsou ohroženi více chlapci, dívky často především sexuálním zneužíváním. Důsledky jsou závažné. Následky se mohou projevit i po delší době. Mezi dlouhodobé následky patří deprese, bezmoc, úzkost, poruchy osobnosti.⁸

„Tab. 1: Věková struktura týraných a zneužívaných dětí v roce 2010“.

Věková struktura týraných a zneužívaných dětí v ČR v roce 2010			Počet dětí	
			tělesné a psychické týrání a zanedbávání	sexuální zneužívání, dětská pornografie a dětská prostituce
			chlapci a dívky	chlapci a dívky
Nahlášeno případů	z toho	do 1 roku	315	0
		od 1 roku do 3 let	630	18
		od 3 do 6 let	809	85
		od 6 do 15 let	2560	612
		od 15 do 18 let	649	109
CELKEM v roce 2010			4963	824

Zdroj: MPSV ČR. Poznámka: Zaznamenány jsou počty případů týraných nebo zneužívaných dětí oznámených orgánu SPOD (ve vztahu ke každému dítěti je zaznamenán pouze jeden převládající typ týrání/zneužívání).

9

⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 12.

⁸ ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přepr. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 290-293.

⁹ *Téměř 6000 týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí* [online]. 2011 [cit. 2011-09-17]. Dostupný z WWW: <http://www.tvrtm.cz/temer-6-000-tyranych-zanedbavanych-a-zneužívanych-deti-za-rok-2010-id-8255.html>.

Pachatel

Pachatelé jsou lidé, kteří nějakým způsobem dětem ubližují. V některých případech hraje důležitou roli nezralost rodiče. Takoví rodiče jsou na roli nedostatečně připraveni, soustředí se spíše na sebe a své potřeby než na potřeby dítěte. S tímto je spojen tzv. transgenerační přenos, což znamená, že týrané dítě se stává v dospělosti týrající osobou. Pachateli mohou být i děti nebo mladí dospělí. Pachatelem se může stát člověk i nevědomky.¹⁰

Typy pachatelů:¹¹

1. Jednorázový trestný čin – pachatel se jej dopustí poprvé a neopakuje se.
2. Trestná činnost důsledkem psychické poruchy – duševní nemoci nebo mentální retardace. Tito jedinci nedovedou ovládat své reakce.
3. Pachatel, který je nedostatečně socializovaný – nedovede ovládat své chování. Do této skupiny patří lidé s asociální poruchou nebo emočně nestabilní poruchou osobnosti.
4. Deviantně, odlišně socializovaný typ – do této skupiny se řadí příslušníci jiného etnika, určitých sociálních skupin, výchovně zanedbaní jedinci.

¹⁰ ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přepr. vydání. Praha: Grada Publishing, 2006. s. 293-296

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha:Portál s.r.o.,2004. s. 813-814

3 FORMY SYNDROMU CAN

Špatné zacházení s dětmi a neadekvátní péče o ně má celou řadu forem, které se postupně prolínají nebo se vyskytují současně. Jejich následky mohou zabírat škálu od nejmírnějších až po velmi těžké defekty neurologické a psychopatologické. Může však vyplývat i z nepříznivých podmínek výchovného prostředí. Pozdější nepříznivé vlivy, zvláště v dospělosti, nebývají tak nápadné, ale mohou zanechat i trvalé následky. Všechny formy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí jsou pro naši společnost nepřijatelné a rozhodně bychom se měli podílet na tom, aby byly případy ubližování dětem odhaleny a odstraněny.¹² Objevuje se několik autorů, kteří formy syndromu CAN dělí trochu jinak. Podle autorky Krejčířové¹³ se dělí formy syndromu CAN na:

- týrání (tělesné, psychické)
- zneužívání (k uspokojení vlastních sexuálních, psychických a fyzických potřeb)
- zanedbávání (tělesné, emoční)

3.1 Týrání dítěte

Jedná se o velice společensky nepřijatelné chování vůči dítěti s použitím síly. Jsou to veškeré způsoby týrání a to ať bití, psychické týrání, fyzické poškozování. Týrané děti mívají odchylky v chování, kdy se projevují extrémní agresivitou vůči jiným dětem, zvířatům nebo naopak jsou bez chuti do života, neumí projevit radost, bolest nebo nesouhlas. Týrání můžeme rozdělit na tělesné a psychické.

3.1.1 Tělesné týrání

Je definováno jako tělesné ublížení dítěti nebo také nezabránění ublížení dítěti. Jde o zneužití fyzické síly dospělého člověka vůči dítěti, což se projevuje nadměrným tělesným trestáním, bitím. Tělesné týrání lze rozdělit dále na aktivní a pasivní. Tělesné týrání aktivní povahy znamená, že do této skupiny spadají veškeré akty násilí na dětech. Zařazují se zde děti, kterým vzniklo poranění v důsledku bití, popálení.

¹² SEDLÁKOVÁ, G., KALÁTOVÁ, D. a kol. *Vybrané ošetrovatelské modely a týrání dítěte*, 1. vyd. Praha: TRITON, 2010. s. 13.

¹³ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 15.

Dále pak jde o děti, které jsou záměrně vystavovány opakovaným lékařským vyšetřením. Zde platí, že čím je dítě menší, tím je bezmocnější a není schopné se bránit. Je pak těžké rozhodnout, zda takové poranění vzniklo z nešťastné náhody nebo v důsledku nedostatečné péče. Velkým problémem je odlišit od sebe, zda jde o pedagogický zásah nebo o samotné týrání.¹⁴

Formy aktivního tělesného týrání mohou být¹⁵:

- nepřiměřené bití rukou
- nepřiměřené bití nástroji
- kopání
- údery pěstí
- způsobení bodných, řezných, sečných ran
- vytrhávání vlasů
- způsobování popálenin
- svazování dítěte
- škrcení a dušení
- silné třesení
- otravy jedy a chemikáliemi

Tělesné týrání pasivní povahy znamená, že jde o úmyslné ale i o neúmyslné nepečování dětí při psychických poruchách nebo nezralosti rodičů. Společným rysem je nedostatek výživy, a to ať po stránce kvantitativní, tak i kvalitativní. Jde také o opomenutí v péči z důvodu hledání životních hodnot jiných, než těch, které jsou spojeny s dětmi a jejich výchovou. Výsledkem takového jednání je neprospěch dítěte, zanedbanost, nedostatečné rozvinutí schopností.¹⁶

3.1.2 Psychické týrání

Psychické týrání se projevuje častým, nadměrným kritizováním, ponižováním a citovým vydíráním dítěte. Jde o zneužití psychické nadřazenosti dospělého, jeho moci nad závislým dítětem. Psychické týrání je daleko hůř prokazatelné. Obecně lze říci, že jde o chování, které podryvá sebedůvěru dítěte. Dítě reaguje na psychické týrání

¹⁴ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 9.

¹⁵ MAKAROVÁ, A. *Týrání dětí – syndrom CAN* [online]. 2011, [cit. 10. října 2011]. Dostupný z <<http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>>. ISSN 1804-6401.

¹⁶ DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, 1. Vyd. Praha: Publishing a. s., 1995. s. 59.

stažením, úzkostí. Jeho sebedůvěra je velice nízká. Jiné dítě zase reaguje spíše agresivně, kdy u těchto dětí je velmi často nápadná jejich porucha chování a to je záškoláctví, lhaní, útěk z domova. Existuje několik forem psychického neboli emočního týrání a to¹⁷:

- pohrdání (ponižování, posměch, hrubé nadávky)
- terorizování (hrozba tělesného ublížení nebo zabití)
- izolování (zavírání v místnosti, zejm. na delší dobu, izolování od okolí)
- korumpování (povzbuzování k užívání drog či alkoholu)
- odpírání emoční opory (ignorování dítěte a jeho pokusů o interakci)

3.1.3 Zvláštní formy tělesného a psychického týrání

- Münchhausenův syndrom by proxy (v zastoupení) – do češtiny převedeno jako „syndrom barona Prášila“, který spočívá v předstírání různých tělesných obtíží. Podrobování se lékařskému vyšetření včetně náročných operačních výkonů. Motivací k častým návštěvám lékaře ze strany matky může být její stres. Při takové návštěvě hledá pomoc spíše matka než dítě samo. Příčinou může být i vážný manželský konflikt. Objevily se případy, kdy dospělá osoba, nejčastěji matka vyvolává u dítěte různé stavy tím, že mu podávala léky, chemické prostředky nebo záměrně infikovala poranění dítěte. Některé způsoby takového chování matky jsou skutečným tělesným týráním a způsobují dítěti utrpení a mohou vést až k jeho smrti.¹⁸
- Poškozování různými opatřeními – odebrání dítěte z rodiny a následné umístění v ústavu v případech, kdy to nebylo nezbytné, opakované a traumatizující lékařské vyšetření.
- Organizované týrání – představuje případy závažných forem sexuálního zneužívání s rostoucím důrazem na jeho organizovanost. Vedle dětské prostituce lze sem zařadit i dětskou pornografii a nový typ obchodování, kde dítě vystupuje jako zboží.¹⁹

¹⁷ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 16.

¹⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 16-17.

¹⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1. vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. s. 26.

- Šikana – šikanování se obvykle definuje jako agrese, které se dopouští buď jedinec nebo kolektiv vůči jedinci, který je bezbranný, ať už po stránce fyzické či se nemůže jinak bránit. Jedná se o fyzické násilí nebo ponižující manipulace. Může mít podobu pronásledování, zotročování, obtěžování, nespravedlivého obviňování. Pachatelem i obětí se často stává dítě tělesně týrané ve své rodině, protože takovému dítěti chybí sociální dovednosti, takové děti špatně navazují přátelské vztahy.²⁰

3.1.4 Kazuistika případu týraného dítěte

Vzhledem k respektování zák. č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů jsou údaje účastníků případu zcela fiktivní. Informace byly získány za pomoci rozhovorů s příslušnými osobami, které v případě zaujaly určité postavení. Veškeré informace, se kterými jsme přišli do styku, jsou velice citlivé. Případ popisuje fyzické týrání dítěte.

Údaje o oběti: Petr V., 14 let

Údaje o rodičích: Otec: Ivan V. 46 let, pracuje jako mechanik

Matka: Petra V., 43 let, nezaměstnaná

Bydliště: Petr V. žije společně s otcem ve městě v Olomouckém kraji

Údaje o pachateli: Ivan V., 46 let

Manželé Ivan a Petra V. se v roce 2002 rozvedli s tím, že syn Petr V. byl svěřen do péče matky, kdy otci bylo stanoveno výživné. Výchovné předpoklady otce byly shledány jako výrazně snížené, a to s ohledem na to, že otec Ivan V. se dopustil pohlavního zneužívání svých dvou dcer, za což byl odsouzen. Jelikož matka Petra V. nerespektovala úpravu styku otce se synem Petrem, byla shledána vinnou z trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a odsouzena.

V roce 2005 měl otec zájem převzít syna Petra V. do vlastní péče z důvodu toho, že matka Petra V. se o syna nestarala, kdy tento jeho návrh byl zamítnut a nad Petrem V. byl stanoven dohled. Ze znaleckého posudku otce vyplývá, že v jeho osobnosti jsou výrazné rysy dominance, je emocionálně labilní, v určitých zátěžových

²⁰ VANÍČKOVÁ, E. Rizikové faktory syndromu zneužívaného a zanedbávaného dítěte. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 75.

situacích, v afektu či pod vlivem alkoholu se přestane kontrolovat. V roce 2006 se dostavila matka Petra V. na orgán sociálně právní ochrany dítěte (dále jen OSPOD), kdy sdělila, že syn Petr V. nechce k otci chodit, otec je na něj hrubý, dal mu i facky. Matka tedy podala návrh na zákaz styku syna s otcem, kdy tento návrh poté vzala zpět. V lednu 2011 telefonoval na OSPOD otec Ivan V., který sdělil, že syn Petr V. je výrazně zanedbaný, učí se špatně. V té době byla matka Petra V. hospitalizována na psychiatrické klinice, jelikož se pokusila o sebevraždu. O syna Petra V. pečovala jeho babička. Z tohoto důvodu podal otec Ivan V. návrh na změnu výchovného prostředí u syna Petra V.. Na převzetí syna Petra V. se domluvili otec Ivan V. s Petrovou babičkou (matkou matky). V dubnu 2011 byl syn Petr V. svěřen do výchovy otce. V květnu 2011 volal syn Petr V. na Linku bezpečí s tím, že má strach, že na něj byl otec agresivní, což bylo šetřeno na Policii ČR, kdy Petr V. uvedl, že se necítí být poškozen, týrání ze strany otce popřel. Dětská lékařka Petra V. sdělila, že nebyly objeveny žádné známky dlouhodobého týrání ze strany otce nebo jiné osoby.

V říjnu 2011 kontaktovala pracovníci OSPOD speciální pedagožka základní školy, že Petr V. sedí u ní v kanceláři a bojí se otce, nechce jít domů. Na základě tohoto oznámení přijely pracovníci OSPOD do základní školy, kde byl proveden pohovor s Petrem V., který uvedl, že jej otec zbil proto, že donesl ze školy dvě pětky. Zbil ho tak, že do něj kopal a bil ho do břicha pěstmi. Potom vzal dřevěnou hůl, a tou ho bil přes nohy. Dále Petr V. uvedl, že otec Ivan V. jej bije asi tak 2x až 3x týdně. Otec se vždy naštve a syna Petra V. zbije. Jednou ho vzal na dvůr a tam mu ukázal několik tyčí a řekl mu, ať si je prohlédne, že ho tím bude bít. Dále několikanásobně tloukl s hlavou Petra V. o zeď. Petr V. se otce bojí. Nikomu o svém problému neřekl, má z otce strach. Na základě tohoto zjištění byl Petr V. ošetřen dětskou lékařkou, která vyšetřením zjistila, že Petr V. má na těle četné hematomy a šrámy různého stáří. Vzhledem k těmto poraněním má lékařka za to, že se jedná o dlouhodobé týrání ze strany otce. Následně byl Petr V. hospitalizován v nemocnici. Po kontaktu OSPOD s otcem, tento byl agresivní, dožadoval se kontaktu se synem Petrem V. a jeho následný odvoz domů. Otci bylo vysvětleno, že je nutné ošetření syna lékařem. Následně otec OSPOD sdělil, že neměli Petrovi V. věřit, kdy otci údajně stačili tři týdny k tomu, aby syna vychoval, ale OSPOD mu toto překazil a výchovu narušil. Otec sdělil, že OSPOD neměl ve věci konat, měli otce nechat, aby si veškeré záležitosti se synem vyřešil sám. Ve věci bylo vydáno usnesení, které nařizuje, aby byl Petr V. svěřen do zařízení pro děti vyžadující

okamžitou pomoc. Tento případ se nadále šetří Policií ČR jako přečin týrání svěřené osoby.

3.2 Zneužívání dítěte

Zneužívání dítěte lze definovat jako zneužití moci nad dítětem pro sexuální uspokojení dospělého. Patří sem především sexuální zneužívání, zneužívání dítěte k věku nepřiměřené k práci nebo ekonomické zneužívání, kdy je například dítě nuceno ke krádežím.²¹ Jsou případy, kdy se takové zneužití nemusí navenek projevovat vůbec žádnými příznaky. Jindy se tyto příznaky dítě snaží všelijak úzkostlivě skrývat.²² Nejčastěji studovanou formou týrání a zneužívání dítěte patří sexuální zneužívání dítěte. Jedná se o vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu. Zahrnuje jakékoliv dotýkání se dítěte se sexuálním podtextem, či pohlavní styk s dítětem. Zneuživatelé může být jak rodič, tak příbuzný, přítel, či pro dítě úplně cizí člověk. Sexuální zneužívání můžeme dále dělit na bezdotykové - nekontaktní nebo dotykové - kontaktní.²³

Mezi bezdotykové formy sexuálního zneužívání patří²⁴:

- verbální sexuální návrhy
- exhibicionalismus – dospělý ukazuje své genitálie před dítětem
- harassment – poplácávání po zadku, tisknutí dítěte k sobě
- voyerismus – sexuální vzrušení při pozorování dítěte, které se svléká nebo je nahé
- sexuální exploatace – zneužití dítěte pro dětskou pornografii

Mezi dotykové formy sexuálního zneužívání patří²⁵:

- znásilnění
- incest – sexuální aktivita mezi dvěma osobami, kterým není zákonem povoleno uzavřít sňatek

²¹ KREJČÍŘOVÁ, D. Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 19.

²² ELLIOTTOVÁ, M. Jak chránit své dítě. 1. Vyd. Praha: Portál, 1995. s. 50.

²³ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1.vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. s. 22.

²⁴ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.13.

²⁵ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.13-14.

- sexuální útok – dospělý za využití síly se dotýká na jeho erotogenních zónách
- komerční sexuální zneužívání – muže mít podobu dětské pornografie, dětské prostituce nebo obchodu s dětmi za účelem sexuálního zneužití.

Aby bylo sexuální chování označováno za zneužívání, mělo by splňovat určité podmínky a to jsou²⁶:

- aktér je mnohem starší a zralejší než dítě
- je v pozici autority nebo v pečovatelském vztahu k dítěti
- aktivity vymáhá silou nebo podvodem

3.2.1 Mýty a fakta o zneužívání

Mýty mohou představovat významnou překážku při řešení případů zneužívání dětí a při poskytování pomoci takovým osobám. Jedná se o názory lidí založené na tzv. „selském rozumu“. Ačkoliv lidé vnímají skutečnost o zneužívání více intenzivněji než dříve, neustále se objevují různé nepravdivé představy, které tyto mýty potvrzují nebo naopak vyvracejí. Zneužívaná osoba pak ztrácí odvahu problém řešit a zneužívání se neustále stupňuje. Mezi nejčastější mýty o zneužívání patří:²⁷

Mýtus: Sexuálního zneužívání se dopouštějí jen lidé, které oběť nezná – omyl. Sexuálního zneužívání se může dopustit kdokoli. Jsou případy, kdy se zneužívání dopouštějí rodinní přátelé, nevlastní rodiče a dokonce i vlastní rodiče.

Mýtus: Někteří rodiče, kteří zneužívají své děti, je zároveň velice milují – pravda. Rodiče, kteří své děti týrají nebo zneužívají, je mohou mít ve skutečnosti velice rádi. Navzdory tomu ale cítí nutkání vyjadřovat svůj hněv nebo sexuální touhu. Milující rodič může způsobit fyzickou bolest nebo emocionální utrpení stejně jako rodič lhostejný.

Mýtus: Pokud se dítěti sexuální kontakt se starším člověkem líbí, nejde o skutečné zneužití – omyl. I když tělo dítěte reaguje na sexuální zneužívání potěšením, neznamená to, že dítě je za zneužití odpovědné. Odpovědnost za stanovení mezí sexuálního chování vůči dítěti nese vždy dospělý – děti nejsou odpovědné za sexuální zneužívání, bez ohledu na to, jaké mají pocity.

²⁶ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.14.

²⁷ MUFSONOVÁ, S., KRANZOVA, R., *O týrání a zneužívání*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1996. s. 11.

Mýtus: K sexuálnímu zneužívání může docházet i tehdy, když mezi dvěma lidmi nedojde k tělesnému kontaktu – pravda. Tento typ kontaktu může spočívat v dotecích, v oplzlých řečech nebo v tom, že se starší člověk obnažuje před dítětem.

Mýtus: Dospělý se dopouští sexuálního zneužívání jedině proto, aby dosáhl sexuálního uspokojení – omyl. Některé stránky sexuálního zneužívání se ve skutečnosti netýkají sexu, ale moci. Někteří dospělí navazují sexuální vztahy s mnohem mladšími dětmi proto, aby vychutnali vlastní pocit moci nad druhým člověkem. Pro tyto lidi je sexuální vztah k člověku mocenskou hrou. Jiní lidé, dopouštějící se sexuálního zneužívání považují děti za zdroj sexuálního uspokojení. Tito lidé se mohou cítit sami bezmocní a nejistí. Jejich pocit bezmoci je tak velký, že se cítí dobře jedině s dětmi.

Mýtus: Člověk, který byl tělesně nebo emocionálně týrán nebo sexuálně zneužíván, je celoživotně poškozený – omyl. Je pravdou, že jakýkoli typ zneužívání může mít škodlivé následky, které mohou přetrvávat, dokud se jich zneužívaný člověk nezbaví. Je také pravdou, že někteří lidé se vyrovnají se zneužíváním sami v dospělosti, daří se jim mít uspokojující pracovní i rodinný život.

3.3 Zanedbávání dítěte

Pojem zanedbávání je součástí syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Zanedbávání se vyznačuje nedostatkem péče, způsobujícím závažné ohrožení výchovy dítěte nebo nebezpečí pro dítě.²⁸ Oběti zanedbávání bývají společně s oběťmi psychického násilí nejhůře zjistitelné. Přestože zanedbávání je fenomén uznávaný v celé řadě zemí a jsou mu věnovány četné výzkumy, mnozí zahraniční autoři uvádějí, že neexistuje obecně uznávaná teorie zanedbávání.²⁹

Specifickými známkami svědčícími o zanedbávání dítěte mohou být například retardace, poruchy růstu a vývoje dítěte, pasivita, nedostatečné sociální dovednosti. Zanedbání dítěte obvykle pozorují sousedé v místě bydliště dítěte. Taktéž tuto skutečnost mohou vypořádat učitelé ve škole, kteří s dítětem přichází do kontaktu každý den, kdy u dítěte mohou zpozorovat jeho zevnějšek a to oblečení, zda není ušpiněné, jak často jej dítě nosí, zda nezapáchá. Mohou pozorovat jeho hygienické návyky a také, zda dítě má hlad, zda dostává z domu do školy svačinu apod.

²⁸ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1. vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. s. 25.

²⁹ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s.36.

Charakteristické znaky zanedbávání dítěte mohou být:³⁰

- nevhodné oblečení dítěte, které není adekvátní danému počasí
- nedostatečná osobní hygiena
- poruchy řeči a příjmu potravy
- nedostatek patřičné lékařské péče
- nedostatečné sociální dovednosti
- únava a ospalost dítěte
- zdravotně závadné podmínky v domácnosti

Pro stanovení míry ohrožení dítěte byla vypracována tříbodová stupnice, vymezující míru nebezpečí, které vyplývá z nedostatečné nebo nekvalitní péče o dítě. Při posuzování ohrožení dítěte je důležitá schopnost profesionála rozpoznat rizika ohrožení dítěte

1. Kategorie „nejmenšího rizika“ – v případě, pokud se situace neopakují příliš často, nevyžaduje se zásah sociálně-právní ochrany.
2. Kategorie „středního rizika“ – jedná se o situace, kdy riziko ohrožení dítěte stoupá. Vyžaduje se jasný zásah sociálních služeb a nabídku podpory rodině.
3. Kategorie „vážného rizika“ – důsledkem může být vážné poškození zdraví, či dokonce smrt dítěte. Jde o opakující se situace, které vážně ohrožují emoční stránku dítěte.

Zanedbávání na rozdíl od ostatních typů syndromů CAN je spjato s kulturní, společenskou a ekonomickou úrovní společnosti. Odborníci uvádějí několik možných důvodů, proč o tuto oblast není zájem: zanedbávání je méně viditelné a zajímavé než zneužívání.³¹

3.3.1 Typy zanedbávání péče o dítě

Zanedbávání dítěte se projevuje nedostatečnou péčí rodičů. Dopady zpravidla odhalují profesionálové, kteří s dítětem přichází do kontaktu, což jsou učitelé, sociální

³⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1.vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. s. 25.

³¹ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s.38.

pracovníci nebo lékař. V odborné literatuře jsou obvykle rozlišovány čtyři typy zanedbávání:³²

1. fyzické – neuspokojování tělesných potřeb dítěte,
2. výchovné – nezabezpečení možnosti vzdělávání ve škole,
3. emoční – neuspokojování citových potřeb dítěte,
4. zanedbávání zdravotní péče – zanedbávání zdravotní preventivní péče, které dítě potřebuje.

3.3.2 Kazuistika případu zanedbávání dítěte

Vzhledem k respektování zák. č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů jsou údaje účastníků případu zcela fiktivní. Informace byly získány za pomoci rozhovorů s příslušnými osobami, které v případě zaujaly určité postavení. Veškeré informace, se kterými jsme přišli do styku, jsou velice citlivé. Případ popisuje zanedbání povinné výživy a ohrožování výchovy dítěte.

Údaje o oběti: Petra M. 14 let

Údaje o rodičích: Otec: Jan M. 41 let, nezaměstnaný

Matka: Jana M. 39 let, nezaměstnaná

Bydliště: Petra M. žije společně s matkou v malé vesnici v Olomouckém kraji

Údaje o pachateli: Jana M. 39 let

Cílem této kazuistiky bylo zjistit co nejvíce informací o tomto případě, který se odehrával od roku 2005, jak byl tento případ řešen, jakou roli hráli v tomto případě rodiče, příbuzní, škola a další osoby, které byly do tohoto případu zainteresovány.

Rodina patří k socioekonomicky slabým občanům. Rodiče jsou rozvedeni, ani jeden z nich nepracuje, pobírají pouze sociální dávky. Případ začal sledovat orgán sociálně právní ochrany dítěte (dále jen OSPOD) Středočeského kraje, kde matka s dcerou Petrou M. několik let žila, následně se matka s dcerou Petrou M. přestěhovali do rodinného domku v Olomouckém kraji po rodičích, kde s nimi žil bratr matky Jany M..

³² BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*, 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s.38.

Vše odstartoval otec Petry Jan M., který měl dceru na víkend u sebe, kdy oznámil na OSPOD, že dcera je špinavá, její věci jsou znečištěné, silně zapáchají. Dcera Petra M. se otci svěřila, že nechodí na obědy, protože je matka nehradí. V září 2009 provedl šetření v místě bydliště v Olomouckém kraji OSPOD, kdy bylo zjištěno, že dům, ve kterém matka Jana M. s dcerou Petrou M. žijí je neudržovaný. Pokoj Petry M. je tmavý, špinavý, koberec černý od špíny, postel stará bez lůžkovin. Oblečení je v krabicích na skříni. Koupelna a WC chybí – v zahradě je suchý záchod a plechová vana, kterou matka nosí na chodbu, napustí do ní vodu a takto se koupou. Na matku bylo několikrát apelováno, že podmínky pro život dítěte nejsou v pořádku, hygiena dítěte je nedostačující. Matka Jana M. uvedla, že nemá peníze. Při prohlídce lednice a předvedení základní zásoby potravin matka Jana M. ukázala zbytek chleba, máslo, sádlo. Jiné potraviny neměla.

Dle zprávy ze ZŠ vyplývá, že znalosti Petry M. jsou nedostatečné, na vyučování není připravena, nosí nevhodné oblečení, špinavé, zaprané. V listopadu 2009 bylo provedeno opět šetření v domácnosti ze strany OSPOD, kde matka ihned sdělila, že se od poslední návštěvy nic nezměnilo, nemá peníze. Byly opět zkontrolovány bytové poměry v rodině, kde bylo zjištěno, že v domě není uklizeno, všude pavučiny, špína, v lednici nebylo nic, na polici ležel kus chleba. Matce Janě M. bylo opět nabídnuto azylové ubytování, které odmítla. Není žádná snaha matky Jany M. o to, aby se zlepšily životní podmínky. OSPOD zvažuje podání návrhu na svěření Petry M. do péče její babičky Anny M. (61 let), která by byla ochotna svou vnučku převzít do péče. Ona sama má informace o špatném stavu vnučky Petry M.. Babička Anna M. uvedla, že vnučka Petra M. u ní byla 2krát na prázdninách, babička uvedla, že Petru M. převzala ve špinavých věcech, doma babička zjistila, že má Petra M. strašně špinavé uši a také měla hnidy ve vlasech. Dále se Petra M. svěřila babičce, že byla s matkou na zábavě do 3 hod. do rána, dále, že matka odchází do hospody, jakože pro bratra, kde s ním zůstane a dcera Petra M. je v noci doma sama. Dále babičce Anně M. sdělila, že se učí v kůlně, jelikož žije s matkou a strýcem v jednom pokoji, nemá klid na učení. Když babička Anna M. chystala vnučku Petru M. domů, zjistila, že Petra M. si vzala její boty, které si schovala do tašky, to babičku velice naštvalo. Babička se po návštěvě vnučky Petry M. zhroutila, uvědomila si, že vnučku Petru M. není schopna zvládnout. Byl kontaktován otec Petry pan Jan M., který uvedl, že nemá vhodné podmínky pro to, aby si ji vzal do péče, a souhlasí s umístěním dcery do ústavního zařízení.

V září 2009 byl proveden pohovor s Petrou M. za účelem zjištění aktuálního stavu, poměrů doma. K dotazům OSPOD Petra M. uvedla, že na prázdninách byla u tety, je to pouze známá její matky Jany M.. Matka Petře M. řekla, že k této tetě budou jezdit na Vánoce a další svátky. Když byla Petra M. u tety, vařila teta pro ni a své 3 děti. Když teta neměla peníze, tak v noci šla do cizích zahrádek a donesla třeba brambory. Na dotaz OSPOD ohledně jídla Petra M. uvedla, že jí pouze to, co matka sežene zadarmo. Jí například chleba nebo rohlík se solí. Doma se umývá 3krát týdně v plechové vaně, oblečení pere také v plechové vaně nebo u známých v pračce. Petra M. dále uvedla, že matka Jana M. chodí často na pivo, vypije asi 3 piva. Když má Petra M. hlad a nemají žádné jídlo, jde na zahradu, kde si utrhne třeba v červnu třešně, v zimě nic. V lednici nic není, nefunguje, mají odstřižnutou elektřinu. Když je matka opilá, je na dceru Petru M. sprostá, protivná. Matka Jana M. je neustále unavená, o víkendu spí celý den, nevychází ven. Ve škole měla Petra M. dvě pětky, dělala reparát. Následně bylo hovořeno s ředitelkou základní školy, kterou Petra M. navštěvuje, která sdělila, že matka Petry M. byla přistižena v šatně jídelny, kam jí dcera Petra M. donesla talíř se zbytkem jídla k dojedení. Dále se Petra M. svěřuje spolužákům, že kouří, naučila ji to matka a s ní kouří i nyní.

Ve věci je orgánem OSPOD podán návrh na předběžné opatření, kterým by byla matce Janě M. nařízena povinnost předat dceru Petru M. do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Okresní soud vyhovuje této žádosti. Matka Jana M. se po vyrozumění podřizuje a v říjnu roku 2010 předává svoji dceru pracovním OSPOD, které dceru Petru M. umístí do zařízení. Dle zprávy, která byla vyžádána ze zařízení, vyplývá, že Petra M. byla přijata ve velmi zanedbaném stavu. Oblečení, které si přivezla, silně zapáchalo ztuchlinou a kouřem. Oblečení z domova nebylo mnoho, chybělo spodní prádlo a ponožky. Když pracovníce zařízení vybalovala Petřiny M. věci z tašky, všimla si blech a myších výkalů. Petra M. nemohla ihned nastoupit k povinné školní docházce a to z důvodu toho, že jí byla nasazena antibiotika, dále měla Petra M. vši. Zavšivení bylo tak silné, že vši padaly na podlahu ve velkém množství, Petra M. měla poškrábanou pokožku na hlavě. Petra M. musela být hodně ostrihána, vši nebylo možné z vlasů dostat. Dále byla Petře M. zjištěna infekce svrabu. Celkově Petra M. zapáchala ještě měsíc od přijetí do zařízení. Pracovnice uvedly, že když Petře M. myly vlasy nad vanou, vypadávala hejna lezoucích vši, něco takového nikdy neviděli.

Dnes je na Petře M. vidět obrovský kus práce. V zařízení pomáhá, poslouchá, chodí nakupovat, pomáhá s vařením a úklidem, začala být zodpovědnější, hygienické návyky si osvojila, dbá na sebe. Návrat k matce zařízení v žádném případě nedoporučuje.

Závěrem lze konstatovat, že matka péči o dceru Petru M. dlouhodobě zanedbávala a to zcela vědomě. Matka Jana M. i přesto, že měla dostatek informací o nutných změnách, které by měla provést v zájmu dcery Petry M., na toto nijak nereagovala, bylo jí to lhostejné. S matkou Janou M. opakovaně jednalo několik pracovníc OSPOD v místech, kam se s dcerou stěhovala, nápomocná ji byla i pracovníce Fondu ohrožených dětí, kterou matka sama kontaktovala. Problém byl však v tom, že matka očekávala, že její poměry někdo změní, avšak bez jakékoliv její iniciativy a ona bude jen nečinně přihlížet tomu, jak se jí mění svět před očima. Matka neustále slibovala zásadní změny ve svých poměrech – s každým novým partnerem přicházely nové možnosti, které se však nikdy nerealizovaly a výsledkem stále zůstávalo jen to, že dcera Petra M. nedostatečně prospívala a byla matkou Janou M. soustavně zanedbávána.

4 NÁSLEDKY SYNDROMU CAN

Pokud dítě prožije týrání nebo zneužívání, je pro něj těžké se s následky vypořádat a žít dál, bez toho aniž by nebyl poznamenán alespoň vzpomínkami, které mu v takové situaci zůstanou. Objevuje se celá řada symptomů tělesných, psychických i sociálních, což může být například změna chování dítěte, kdy v dítěti panuje neklid, agresivita, skleslost, uzavřenost, či dochází ke změně vztahů s vrstevníky, vztahů s rodiči. V takové situaci je nejučinnější se obrátit na odbornou pomoc.

4.1 Psychická deprivace a traumatizace

*„Psychická deprivace je psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“.*³³

Deprivace se může projevovat různými formami:³⁴

- Deprivace, která vznikne z důvodu nedostatečných podnětů – dítě není dostatečně stimulováno, žije v prázdných prostorách.
- Deprivace k nepřiměřenému množství podnětů – ze strany matky, bez vazby na skutečné potřeby dítěte.
- Deprivace, která se projeví v procesu integrace vlastního já – předpokladem pro rozvoj vlastního já je kontakt s matkou.
- Deprivace projevující se v procesu socializace – může to být opět nedostatečný vztah dítěte s matkou, ale také nezáměr matky o projevy dítěte, tím se nerozvíjí tzv. sociální já.

4.2 Posttraumatická stresová porucha (PTSD)

Posttraumatická stresová porucha (PTSD, posttraumatic stress disorder) je poruchou duševní. Příčinou této poruchy je traumatizující zážitek. Příznaky posttraumatické stresové poruchy se mohou rozvinout hned po traumatickém zážitku

³³ ŠULOVÁ, L. Psychická deprivace a traumatizace. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 87.

³⁴ ŠULOVÁ, L. Psychická deprivace a traumatizace. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 89.

nebo až po, o několik měsíců později. Mohou to být traumatizující vzpomínky nebo noční můry, vyvolávající stejný strach jaký byl pocíťován během původního zážitku.

4.2.1 Projevy PTSD

Je možné je rozdělit do tří skupin:

1. Opakované znovuprožívání traumatu ve vzpomínkách, snech. Intenzivní pocity úzkosti a strachu při setkání s něčím, co může původní zážitek vyvolat.
2. Snaha vyhnout se myšlenkám nebo prožitkům, které se týkají události, pocity izolovanosti, odtažitosti.
3. Psychosomatické projevy jako jsou poruchy spánku, pozornosti, nadměrné úlekové reakce.

U dětí dochází po traumatickém zážitku k procesu, který můžeme shrnout do pěti fází:³⁵

- akutní vyděšenost
- popření zážitku
- období znovuprožívání zážitků
- pochopení příčin
- vytvoření plánů do budoucnosti

4.3 Transgenerační přenos

Obecně je transgenerační přenos definován jako „*proces, následkem kterého se vědomě nebo neúmyslně přenášejí vzorce chování do další generace*“. Jedná se o to, že dítě vyrůstající v rodině přebírá kladné nebo záporné vzorce chování a tyto později uplatňuje ve své rodině. Pokud je dítě týráno, zneužíváno nebo zanedbáváno existuje zde zvýšené riziko, že i ono bude své děti vychovávat nevyhovujícím způsobem.³⁶

³⁵ PREISS, M. Posttraumatická stresová porucha. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 103.

³⁶ DYDŇANSKÁ, R. Transgenerační přenos. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 103.

5 PREVENCE TÝRANÉHO A ZANEDBÁVANÉHO DÍTĚTE

Prevenici je v současné době věnována dostatečná pozornost, co se týče informovanosti o daném problému. Děti nejsou často dostatečně informováni o možnostech pomoci v takové situaci a to vedlo k velkému rozvoji prevence. Autoři, zabývající se touto problematikou mají odlišné názory, co se týká rozdělení prevence.

5.1 Primární prevence

Cílem primární prevence je snížení výskytu a vzniku poškození dětí, zahrnuje zejména širokou osvětu veřejnosti. Dále sem lze zahrnout právní předpisy vztahující se na děti v rodině i mimo ni, ale také zdůraznění nezbytnosti důsledného postihu osob, které se takového jednání dopouštějí. Veřejnost musí zaujmout postoj, že každý, kdo neohlásí podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte se vlastně na tomto podílí. Důležitou součástí primární prevence je nutné považovat i výchovu v manželství a rodičovství.

V prevenci CAN můžeme rozdělit tři vrstvy:

Zaměřené působení na širokou veřejnost – širokou veřejností je myšlena společnost jako celek, která zahrnuje všechny vrstvy obyvatelstva. Je upozorňováno na to, aby si společnost více všimala a byla citlivější. Dále aby ve společnosti bylo vytvořeno takové klima, které by takové jednání redukovalo na minimum.

Zaměřené působení na rodiče, vychovatele a ty, kteří se na rodičovství připravují – tento druh zaměření má svůj objekt, cíl i prostředky. Jde o dítě v jeho prostředí tedy v rodině. Nejdůležitější je se zaměřit na budoucí rodiče, to jsou současné děti. Vývojová psychologie dítěte spolehlivě dokáže určit období, kterým je třeba věnovat zvýšenou pozornost, a to jsou například:

- odpovědné početí a klidné těhotenství
- nové praktiky vedení porodu
- citová kultivace v období puberty
- vedení k odpovědnosti ve vztazích sexuálních a erotických

Zaměřené působení na odborné pracovníky a veřejné činitele, což jsou lékaři, soudci, sociální pracovníci – cílovou skupinou jsou tu lidé nejrůznějších vědních oborů a společenské praxe, kteří se zabývají problematikou a otázkami syndromu CAN.

5.2 Sekundární prevence

Tato prevence má za cíl vyhledávat rizikové skupiny obyvatelstva a rizikové životní situace, sledovat vývoj dětí, které se ocitnou v rizikové životní situaci či rizikové skupině obyvatelstva.

5.2.1 Rizikovní rodiče, děti, situace

- Rizikovní rodiče

Týrání – ti, kteří nezvládli svou moc nad dítětem. Tito lidé mají zvýšený sklon reagovat násilím, soustřeďují se na své problémy nebo zájmy, o děti obecně nestojí, jsou jim na obtíž.

Sexuální zneužívání – ženy jsou v tomto případě aktérky sexuálního násilí vzácně, větší pravděpodobnost tvoří muži trpící sexuálním odlišným zaměřením, muži morálně narušení, sexuálně nevyzrálí a muži, kteří ztrácejí schopnost kontroly pudového jednání.

Zanedbávání – lidé s nezájmem o potomstvo, nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence nebo nemají k rodičovství dostatečnou motivaci.

- Rizikové děti

Týrání – bývají postiženi chlapci i dívky ve stejné míře, jde o děti, jejichž chování je nesrozumitelné, děti, které svým chováním nadměrně zatěžují a vyčerpávají své rodiče, vyvolávají jejich nechuť a odpor. Dále jde o děti, které vymáhají uspokojení svých potřeb provokujícím chováním.

Sexuální zneužívání – typicky ženské, mazlivé holčičky a děti postižené, tedy závislé na péči druhého a bezbranné.

Zanedbávání – stávají se jimi děti, které neumí zaujmout své rodiče, dále jsou to děti znevýhodněné a proto méně žádoucí.

- Rizikové situace

Rizika, která jsou dána rodinnou konstalací, což může být dysfunkční rodina, rozvodová situace, závislost na návykových látkách nebo nízká ekonomická situace rodiny.³⁷

5.3 Terciální prevence

Nastupuje v situaci, kdy již došlo k aktu násilí vůči dítěti či jinému ublížení dítěti. Je třeba zabránit opakování, aby dítě nebylo dále poškozováno, a aby poškození, ke kterému došlo, bylo minimalizováno. Jedná se o chování pedagoga, lékaře, rodiče, kdy reaguje na situaci, v níž došlo k týrání, zneužívání. Smyslem terciární prevence je zamezení dalšího násilí či zneužívání dítěte.³⁸

Podle autorky Hanušové se do prevence řadí také prevence tzv. kvartální. Jedná se o návrat dítěte zpět domů, jestliže v rámci léčby bylo umístěno jinde.³⁹

³⁷ KREJČÍŘOVÁ, D. Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. In KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1. Vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. s. 18-19.

³⁸ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.21.

³⁹ HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s.21.

6 POMOC TÝRANÝM A ZANEDBÁVANÝM DĚTEM

Povinnost státu chránit děti před všemi formami syndromu CAN vyplývá pro ČR z celé řady ústavních i mezinárodních právních norem. Znalost legislativního rámce syndromu CAN je nutnou součástí výbavy profesionála, který má dětem ohroženým zanedbáváním poskytovat podporu a pomoc. Důležitou listinou tohoto protispolečenského jevu je Listina základních práv a svobod (ústavní zákon č. 2/1993 Sb.), která je součástí ústavního pořádku v ČR od roku 1993, kde v hlavě druhé a čtvrté jsou obsažena základní lidská práva týkající se ohrožených dětí. Základní zásady jsou taktéž rozvinuty v zákoně o rodině, v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Podmínky ochrany dětí ohrožených syndromem CAN stanoví trestní zákoník. Nemalou a důležitou úlohu hraje i Úmluva o právech dítěte (zákon č. 104/1991 Sb.), která je považována za nejvýznamnější právní dokument v oblasti ochrany dětských práv. Úmluva posiluje postavení dítěte ve společnosti a zdůrazňuje potřebu ochrany dítěte. Vytváří tak právní rámec pro prevenci tohoto jevu.⁴⁰ Dalšími institucemi, zabývajícími se pomocí ohroženým dětem jsou krizová centra, linky důvěry, pedagogicko-psychologické poradny, dětské domovy, diagnostické a výchovné ústavy a mnoho dalších institucí, které dokážou dítěti poskytnout kvalitní péči a ochranu.

6.1 Orgán sociálně-právní ochrany dítěte

V první řadě je velice důležité si definovat co to vlastně je sociálně-právní ochrana dítěte. Zákon o sociálně-právní ochraně dítěte č. 359/1999 Sb. definuje sociálně-právní ochranu jako:⁴¹

- a) ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.

Sociálně-právní ochranu zajišťují orgány sociálně právní ochrany, jimiž jsou:⁴²

- a) krajské úřady,

⁴⁰ BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., *Sanace rodiny*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 45.

⁴¹ Česko. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dostupný z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

⁴² Česko. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dostupný z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

- b) obecní úřady obce s rozšířenou působností,
- c) obecní úřady,
- d) ministerstvo,
- e) Úřad,
- f) obce v samostatné působnosti,
- g) kraje v samostatné působnosti,
- h) komise pro sociálně-právní ochranu dětí,
- i) fyzické a právnické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.

Každý je oprávněn upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí na porušení povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti nebo na skutečnosti, ze kterých lze usuzovat, že dítěti by měla být poskytnuta sociálně-právní ochrana. Týrání a zejména sexuální zneužívání se vyznačuje velkou latencí. K tomuto přispívá i obava z možných útoků těch, kteří dětem ubližují, ale také z průběhu řízení příslušných orgánů.⁴³

6.1.1 Úloha sociálního pracovníka

Sociální pracovník je osoba, která pomáhá dětem, které se ocitnou v roli týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Měla by to být osoba, která dokáže dítě vyslechnout a vyhledat nejlepší řešení, které bude přijatelné pro obě strany. Sociální pracovník musí umět poskytnout pomoc i v rámci jednorázové intervence i telefonicky. Pokud dojde k tomu, že se sociální pracovník dozví o týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte například z anonymního oznámení, musí celou věc prošetřit. Musí se zejména zaměřit na akutnost zásahu, na obsah oznámení, a to zda je dítě v ohrožení zdraví nebo života a také na osobu oznamovatele, zda se například jedná o pedagoga, lékaře nebo třeba člena rodiny. Pokud sociální pracovník šetřením zjistí, že původcem týrání, zneužívání nebo zanedbávání není rodič, musí rodiče ihned sociální pracovník informovat. Dalším krokem, který sociální pracovník podniká je šetření mimo vlastní rodinu ohrožené osoby, což mohou být sousedé, ošetřující lékař, školní nebo předškolní zařízení s cílem získat co nejvíce poznatků k dítěti samotnému. Vždy je důležité mít na paměti úzkou vazbu dítěte na jeho rodinu a často i na týrající osobu.

⁴³ ŠPECIÁNOVÁ,Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1.vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. s. 33.

6.1.2 Podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte

Okolnosti a projevy v rodině, vyvolávající podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte:

- rodiče nepodporují sociální kontakt s okolím a rodina se jeví jako izolovaný systém,
- sdělení rodiče ukazuje na nedostatečnou pozornost věnovanou dítěti,
- rodič ignoruje projevy nespokojenosti a hlavně pláč dítěte,
- rodič bez zábran obviňuje třetí osoby,
- jednání rodiče budí podezření na požívání alkoholu nebo jinou formu závislosti,
- postoj rodiče, že dítě je nezbytné důrazně trestat, neboť si to zaslouží,
- rodiče vedou spory o to, kým budou vychováváni, s kým budou žít,
- rodiče kladou nepřiměřené nároky na děti, ať na školní výkony, tak i v oblasti zájmové.

6.2 Ochrana dítěte v českém právu

6.2.1 Listina lidských práv a svobod

Zákon č.2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů je součástí ústavního pořádku České republiky. Chrání všechna základní lidská práva, která jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. Ochranou dětí se listina zabývá zejména v hlavě druhé, oddílu prvním a v hlavě čtvrté. Ochrana práv člověka, a tím i dítěte, je Listině lidských práv a svobod uváděna článcích 5, 6, 7 a 32:

„Čl. 5 Každý je způsobilý mít práva.

Čl. 6 Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením. Nikdo nesmí být zbaven života.

Čl. 7 Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Čl. 32 Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. Děti narozeny v manželství i mimo něj mají stejná práva. Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu

a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona“.⁴⁴

6.2.2 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

„§ 146 Ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

§ 168 Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání,

bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

§ 169 Svěření dítěte do moci jiného

(1) Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.

§ 171 Omezování osobní svobody

(1) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“.⁴⁵

„§ 187 Pohlavní zneužití

⁴⁴ čl. 5, 6, 7, 32 zák. č. 2/1993 Sb. *Listina základních práv a svobod.*

⁴⁵ § 146, § 168, § 169, § 171 zák. č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník.*

(1) Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

§ 195 Opuštění dítěte nebo svěřené osoby

(1) Kdo opustí dítě nebo jinou osobu, o kterou má povinnost pečovat a která si sama nemůže opatřit pomoc, a vystaví ji tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

§ 198 Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

§ 201 Ohrožování výchovy dítěte

(1) Kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že

- a) svádí ho k zahálčivému nebo nemravnému životu*
- b) umožní mu vést zahálčivý nebo nemravný život*
- c) umožní mu opatřovat pro sebe nebo pro jiného prostředky trestnou činností nebo jiným zavrženíhodným způsobem, nebo*
- d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti,*

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta“.⁴⁶

6.2.3 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon o rodině, v souvislosti s daným tématem uvádí následující paragrafy:⁴⁷

„§ 6 odst. 4 - Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti

⁴⁶ § 187, § 195, § 198, § 199, § 201 zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

⁴⁷ PLECITÝ, V. Zákon o rodině, komentář, judikatura, prováděcí předpisy. Praha, 2007, s. 33-65.

a vývojové možnosti, a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti. Soud přihlédně rovněž k citové orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti a odpovědnosti rodiče, stabilitě budoucího výchovného prostředí, ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem, k citovým vazbám dítěte na sourozence, prarodiče a další příbuzné a též k hmotnému zabezpečení ze strany rodiče včetně bytových poměrů.

§ 27 odst. 3 - Jestliže je to nutné v zájmu dítěte, soud styk dítěte s rodičem omezí nebo jej i zakáže.

§ 27 odst. 4 - Vyžaduje-li to zájem dítěte a poměry v rodině, může soud upravit styk dítěte s prarodiči a sourozenci.

§ 31 odst. 1 - Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností

a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

§ 31 odst. 2 - Při výkonu práv a povinností uvedených v odstavci 1 jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

§ 41 odst. 2 - Jestliže rodičům brání překážky ve výkonu rodičovské odpovědnosti vůči dítěti, popřípadě je-li dítě ohroženo, je každý z nich oprávněn dovolat se pomoci orgánů sociálně-právní ochrany dětí, jiných státních orgánů, školských a zdravotnických či poradenských zařízení a orgánů obce.

§ 43 odst. 1 - Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může soud, neučinil-li tak orgán sociálně-právní ochrany dětí, učinit tato opatření:

a) napomene vhodným způsobem nezletilého, jeho rodiče a osoby, kteří narušují jeho řádnou výchovu;

b) stanoví nad nezletilým dohled a provádí jej za součinnosti školy, občanských sdružení v místě bydliště nebo na pracovišti;

c) uloží nezletilému omezení, které zabrání škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména návštěvu podniků a zábav pro nezletilého vzhledem k jeho osobě nevhodných“.

6.2.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, představuje soubor různých opatření a nástrojů, které je potřeba použít včas, účelně s vědomím, že základním principem při poskytování ochrany dětí je jejich nejlepší zájem a blaho.

Orgány sociálně-právní ochrany musí respektovat:⁴⁸

1. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu.
2. Sociálně-právní ochrana se až na výjimky poskytuje bezplatně.
3. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem mladším 18-ti let.

Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR.

Cílem sociálně-právní ochrany dětí je též sanace rodin. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí říká⁴⁹, v § 2 odst. 2:

Sociálně-právní ochrana se poskytuje dítěti, které má trvalý pobyt na území České republiky, má podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR po dobu nejméně 90 dnů, podalo návrh na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany, nebo je oprávněno trvale pobývat, nebo pobývá s rodičem, který podal žádost o udělení oprávnění k pobytu za účelem poskytnutí dočasné ochrany na území ČR podle zvláštního právního předpisu.

V rozsahu stanoveném tímto zákonem v § 37 a § 42 se sociálně-právní ochrana poskytuje také dítěti, které nemá na území ČR povolen trvalý pobyt nebo není hlášeno k pobytu na území ČR po dobu nejméně 90 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR ani není oprávněno podle zvláštního právního předpisu trvale pobývat na území ČR.

⁴⁸ NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, komentář*. Praha, 2007, s. 7.

⁴⁹ NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, komentář*. Praha, 2007, s. 20.

§ 6 demonstrativně vymezuje děti, na které se tento druh ochrany zaměřuje, jsou jimi dále děti:

- a) jejichž rodiče zemřeli
- b) neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti
- c) nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti
- d) děti, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;
- e) děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;
- f) děti, které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
- g) děti, na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
- h) děti, které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
- i) děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
- j) děti, které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

Pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí. Jinými fyzickými nebo právnickými osobami odpovědnými za výchovu dítěte se pro účely tohoto zákona rozumí osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu.

V § 7 odst. 2 je uvedeno, že kdokoliv má pochybnosti o tom, že v jakékoli rodině nejsou rodiče schopni dostát svým rodičovským povinnostem a dítě je tím ohroženo, je

oprávněn oznámit tuto skutečnost orgánu pro sociálně-právní ochranu dítěte. Jedná se o právo každého, nelze zaměňovat s oznamovací povinností dle trestního zákona.

V § 8 je uvedeno právo dítěte požádat o pomoc orgán sociálně-právní ochrany dětí, školy, státní orgány a tyto subjekty jsou povinny dítěti poskytnout pomoc.

Dále podle § 10 odst. 4 platí také tzv. **obecná oznamovací povinnost**, která se vztahuje na školy, státní orgány, zdravotnická zařízení a další, kdy jsou tyto instituce povinny oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností jakékoliv skutečnosti, které by svědčily o tom, že se jedná o děti, na něž se sociálně-právní ochrana zaměřuje. Tuto skutečnost je třeba oznámit ihned, bez zbytečného odkladu po tom, co se instituce o dané skutečnosti dozví.

Velmi podstatná je podle § 10 odst. 5 **zvláštní oznamovací povinnost** směřující ke zdravotnickým zařízením, jež jsou povinny neprodleně oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, že se v daném zdravotnickém zařízení nachází dítě, které tam matka po porodu opustila a zanechala. Takové dítě se pak považuje za zanedbávané a psychicky týrané.

6.2.5 Úmluva o právech dítěte

Česká republika tuto úmluvu ratifikovala v lednu roku 1991. Tehdejší Československá federativní republika úmluvu podepsala 30. 9. 1990, a také došlo k její ratifikaci prezidentem. Úmluva o právech dítěte je platná od 6. 2. 1991. Poté, co došlo k rozpadu Československé federativní republiky, a vznikla Česká republika, oznámila naše republika, že se i nadále cítí být vázána touto úmluvou.

K Úmluvě o právech dítěte přistoupilo dosud více než 200 států světa, jedná se tedy o mezinárodní smlouvu s největším počtem smluvních stran. Kontrolním orgánem, který působí dohled nad „Úmluvou“ je Výbor pro práva dítěte. Tomuto orgánu jsou státy povinny předkládat zprávu o opatřeních, dodržování úmluvy a o pokroku, kterého se státu podařilo dosáhnout v oblasti této úmluvy. Výbor není oprávněn zabývat se individuálními stížnostmi.

Články úmluvy, které se bezprostředně vztahují k problematice týraných dětí:

Článek 19 - Zavazuje státy, aby učinily všechna nezbytná opatření zákonodárná, správní, sociální a výchovná k zajištění ochrany dětí před jakýmkoli tělesným či duševním, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbávání nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou

v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.

Článek 20 - Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má práva na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zabezpečují takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči.⁵⁰

6.3 Instituce, zabývající se pomocí obětem syndromu CAN

V České republice je celá řada organizací, které se zabývají pomocí, kterou poskytují týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem, které se ocitly v krizi a obtížných životních situacích. Mezi nejznámější organizace patří:

SPONDEA

Jedná se o organizaci, jejímž posláním je zlepšování kvality života dětí. Spondea je poskytovatelem tří služeb sociální prevence – krizová pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a intervenční centrum. Služby, které tato organizace nabízí jsou především:

- bezplatnost
- profesionalita – individuální přístup, diskrétnost
- interdisciplinární přístup – komplexní nabídka služeb, spolupráce s dalšími odborníky
- nepřetržitá dostupnost služby
- hájení zájmu nezletilého dítěte nad zájmy jeho zákonných zástupců

Služby, které organizace poskytuje, jsou základní sociální poradenství, psychologická pomoc, sociálně terapeutická činnost, pobyty na krizovém lůžku, telefonická krizová intervence, poradenství prostřednictvím e-mailu a chatu, prostředkování kontaktu s jiným odborným pracovištěm. Služby jsou poskytovány bezplatně v nepřetržitém provozu 24 hodin denně.⁵¹

⁵⁰ čl. 19, 20 zák. č. 104/1991 Sb. *Úmluva o právech dítěte* [online], 2012. Dostupný z WWW. <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁵¹ Spondea, *Krizová pomoc* [online], 2011. Dostupný z WWW. <<http://www.spondea.cz/odborna-verejnost/index.php?url=krizova-pomoc>>.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ

Bílý kruh bezpečí je nepolitické humanitární sdružení s působností v České republice, zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti a na prevenci trestné činnosti. Pomoc v Bílém kruhu bezpečí poskytují kvalifikovaní odborníci, jako jsou právníci, lékaři, psychologové, sociální pracovníci. Poskytovaná pomoc vždy respektuje individuální potřeby oběti a její osobnost, přihlíží také k okolnostem trestného činu.

Od kontaktu s Bílým kruhem bezpečí může oběť trestného činu očekávat například:

- poskytnutí bezpečného prostoru a podpory při ventilaci emocí
- zmapování individuální situace
- pomoc při hledání strategií
- znovuoobnovení pocitu bezpečí
- prověření základních potřeb (zdraví, bydlení, finance)
- informování o navazujících službách
- stanovení priorit, první nezbytné kroky k nápravě škod⁵²

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ

Fond ohrožených dětí je občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným a zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem s působností na celém území České republiky. Hlavní směry činnosti jsou:

- pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin,
- Klokánek – rodinná péče místo ústavní výchovy,
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova,
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám,
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí.⁵³

⁵² Bílý kruh bezpečí, *Poslání a činnost* [online], 2009. Dostupný z WWW. <<http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>

⁵³ Fond ohrožených dětí, *O FOD* [online], 2011. Dostupný z WWW. <<http://www.fod.cz/>>

7 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ V MIKROREG. UNIČOVSKO

Se zvyšující se kriminalitou ve společnosti roste i více případů, ve kterých dochází k týrání, zneužívání a zanedbávání dětí. Otázkou zůstává, proč se o tomto problému dozvídáme v mnoha případech až ve fázi, kdy takové jednání osoby vůči dítěti vyvrcholí v brutální útoky, které mnohdy končí až úmrtím dítěte.

V rámci výzkumného šetření jsem se zaměřila na oblast, kde žiji a pracuji, což se nazývá Mikroregion Uničovsko. Mikroregion Uničovsko se rozprostírá severozápadně od města Olomouce na 315 km². V mikroregionu žije bezmála 26 400 obyvatel. K formálnímu ustanovení mikroregionu došlo v roce 1998 dohodou starostů 12 obcí. K dnešnímu dni má Mikroregion Uničovsko 14 členských obcí. Obce mikroregionu spolu spolupracují při prosazování a uskutečňování projektů, které svým významem přesahují hranice jednotlivých obcí. Členské obce tak spojuje nejen společný zájem o prosperitu mikroregionu, ale také o přírodní prostředí, turistickou atraktivitu regionu či kulturní dědictví. Mikroregion Uničovsko tvoří kromě samotného Uničova tyto obce: Dlouhá Loučka, Lipinka, Medlov, Nová Hradečná, Oskava, Paseka, Pňovice, Strukov, Žerotín, Šumvald, Troubelice, Újezd, Želechovice

Dotazník a formulaci otázek jsem konstruovala pro děti ve věku 10-15 let, tedy druhý stupeň základní školy. Vyskytují se v něm převážně uzavřené otázky, kdy respondent vždy zvolí pouze jednu odpověď, popřípadě doplní svůj vlastní názor. Dotazník jsem rozdělila na část, kde se vyskytují statistické otázky zahrnující pohlaví, věk, bydliště, zájmy a následně na otázky týkající se právě syndromu CAN. Vlastní dotazník byl rozdán na vybraných základních školách s druhým stupněm v Mikroregionu Uničovsko. Jednalo se o tři základní školy a to Základní škola Haškova v Uničově, kde dotazník vyplnili žáci 5. a 8. třídy, Základní škola Troubelice, kde dotazník vyplnili žáci 5., 7., a 9. třídy a dále Základní škola Újezd u Uničova, kde dotazník vyplnili žáci 5. a 6. třídy. Dohromady vyplnilo dotazník 153 respondentů základních škol. Výzkumné šetření trvalo jeden měsíc a to leden 2012, kdy tento byl následně zpracován dle čárkové metody, kdy výsledky jsem přenesla do grafů a tabulek vyjádřených v procentech. Ke každé otázce jsem provedla vlastní vyhodnocení.

Cílem tohoto výzkumného šetření je zjistit, zda se dítě setkalo s informacemi o syndromu CAN, tedy syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. K tomuto jsem si stanovila dvě hypotézy.

Hypotézy:

Hypotéza č. 1 – Převážná většina dětí nemá dostatek informací o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Hypotéza č. 2 - Většina dětí si své problémy spojené s týráním, zneužíváním a zanedbáváním v rodině nechává pro sebe.

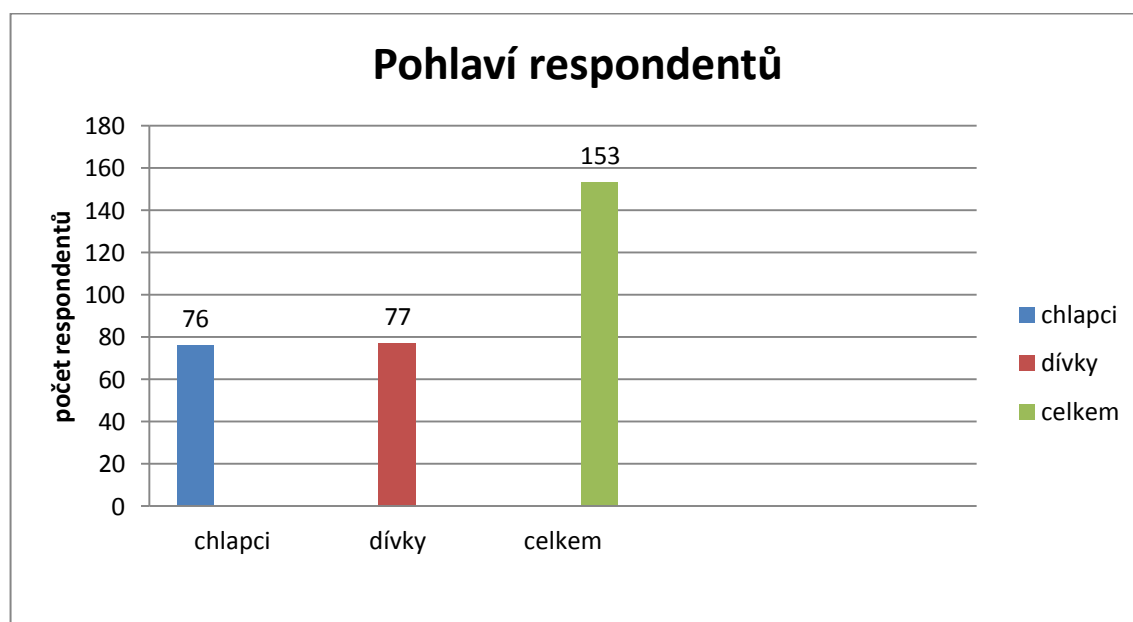
7.1 Výsledky výzkumného šetření

7.1.1 Statistické otázky

Pohlaví

Provedeným výzkumným šetřením a vyhodnocením bylo zjištěno, že dotazník vyplnilo 49% chlapců a 51% dívek základních škol. Výsledky jsou zaznamenány jak v grafu, tak i v tabulce.

„Graf 1: Pohlaví respondentů“.⁵⁴

⁵⁴ „vlastní zdroj“

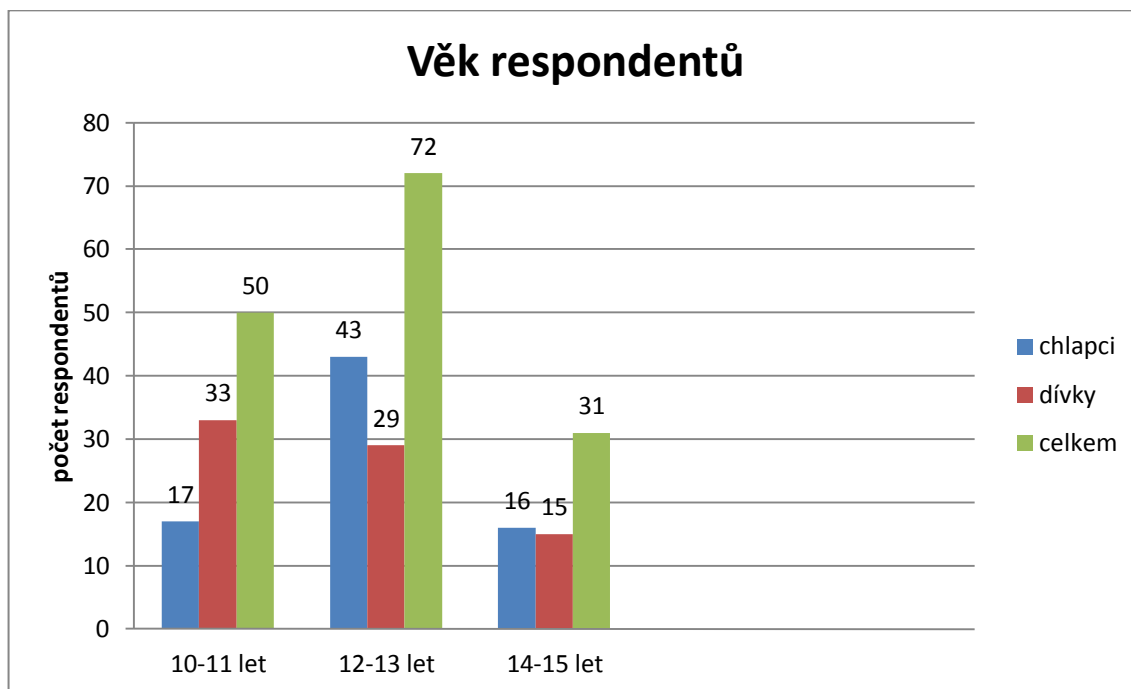
„Tab. 2: Počet dívek a chlapců vyjádřen v procentech“.⁵⁵

Pohlaví	
chlapec	49%
dívka	51%

Věk

V této otázce bylo vyhodnocením zjištěno, že nejvíce odpovídalo chlapců ve věku 12-13 let a to 57%. Taktéž nejvíce všech respondentů bylo zařazeno do kategorie 12-13 let.

„Graf 2: Věkové skupiny respondentů“.⁵⁶

„Tab. 3: Věkové skupiny respondentů vyjádřených v procentech“.⁵⁷

Věk respondentů			
	chlapci	dívky	celkem
10-11 let	22%	43%	33%
12-13 let	57%	38%	47%
14-15 let	21%	19%	20%

⁵⁵ „vlastní zdroj“

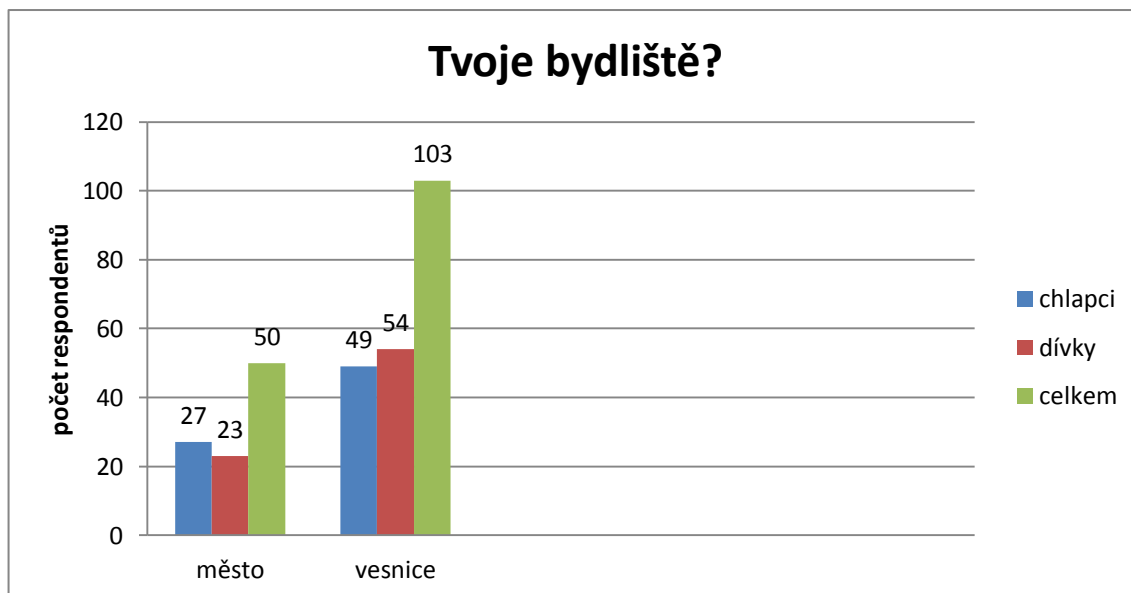
⁵⁶ „vlastní zdroj“

⁵⁷ „vlastní zdroj“

Bydliště respondentů

Nejvíce respondentů podle vyhodnoceného dotazníku bylo z vesnice a to celých 67%, což je 103 respondentů z dotazovaných 153.

„Graf 3: Počet respondentů podle bydliště“.⁵⁸

„Tab. 4: Bydliště respondentů vyjádřeno v procentech“.⁵⁹

Tvoje bydliště			
	chlapci	dívky	celkem
město	36%	30%	33%
vesnice	64%	70%	67%

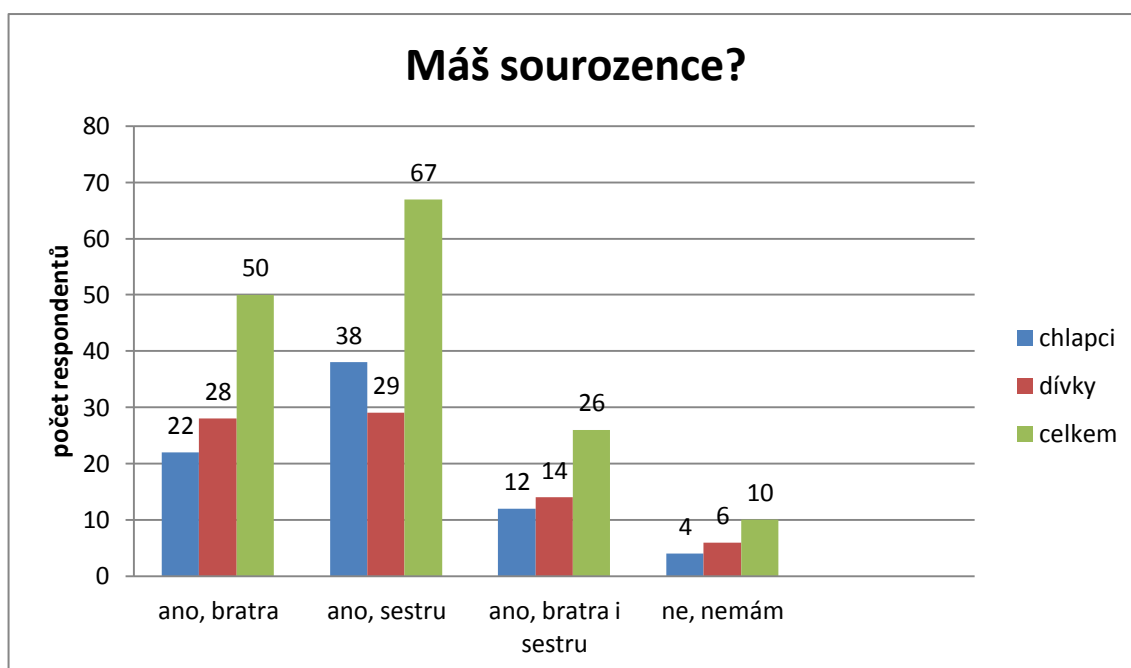
Máš sourozence?

V případě otázky, zda má respondent sourozence, bylo zjištěno, že 50% chlapců má sourozence, a to sestru. U respondentů dívek to bylo taktéž nejvíce procent u sourozence sestry a to 38%.

⁵⁸ „vlastní zdroj“

⁵⁹ „vlastní zdroj“

„Graf 4: Počet respondentů se sourozenci“.⁶⁰

„Tab. 5: Počet respondentů, kteří mají sourozence“.⁶¹

Máš sourozence?			
	chlapci	dívky	celkem
ano, bratra	29%	36%	33%
ano, sestru	50%	38%	44%
ano, bratra i sestru	16%	18%	17%
ne, nemám	5%	8%	6%

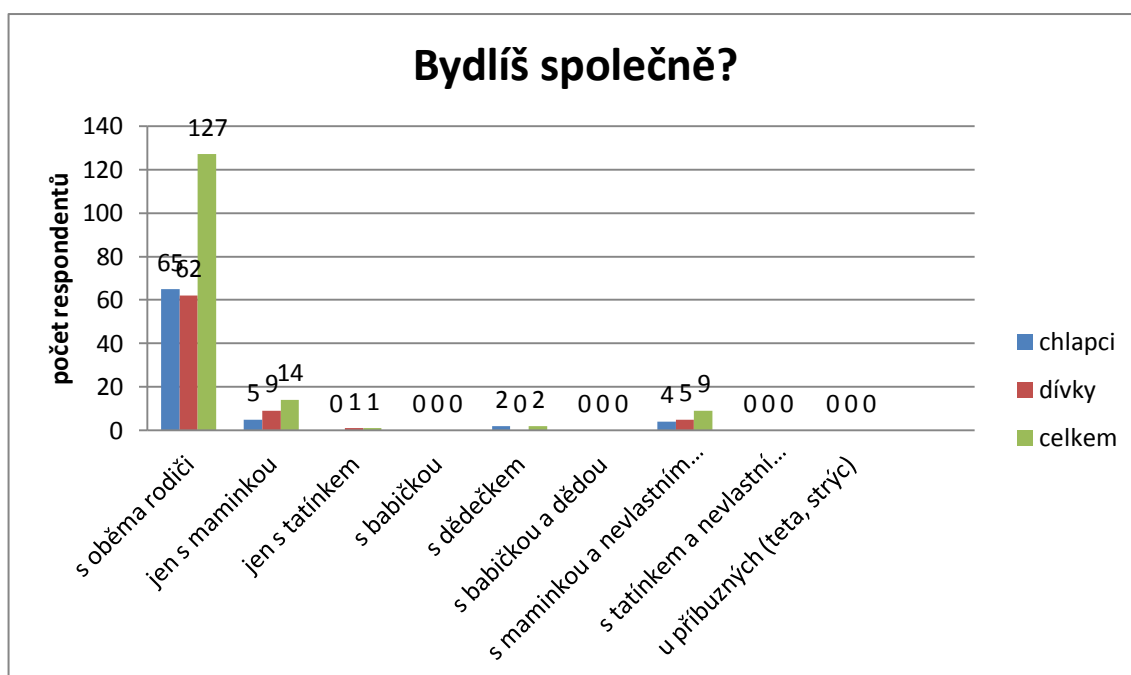
Bydlíš společně?

U této otázky bylo vyhodnocením zjištěno, že 83% všech dotazovaných respondentů žije ve společné domácnosti s oběma rodiči. 9% všech respondentů pak žije v domácnosti pouze s maminkou a 6% žije ve společné domácnosti s maminkou a nevlastním tatínkem.

⁶⁰ „vlastní zdroj“

⁶¹ „vlastní zdroj“

„Graf 5: S kým respondent žije ve společné domácnosti“.⁶²

„Tab. 6: S kým respondent žije ve společné domácnosti“.⁶³

Bydlíš společně?			
	chlapci	dívky	celkem
s oběma rodiči	86%	81%	83%
jen s maminkou	6%	12%	9%
jen s tatínkem	0%	1%	1%
s babičkou	0%	0%	0%
s dědečkem	3%	0%	1%
s babičkou a s dědou	0%	0%	0%
s maminkou a nevlastním tatínkem	5%	6%	6%
s tatínkem a nevlastní maminkou	0%	0%	0%
u příbuzných (teta, strýc)	0%	0%	0%

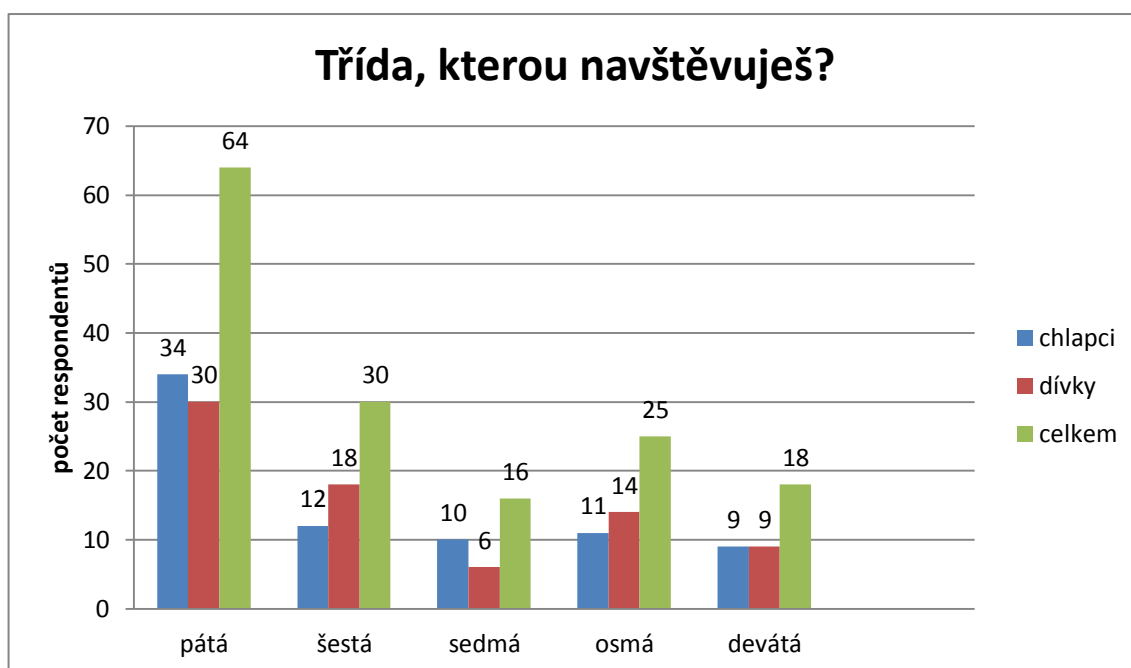
Třída

Největší počet dotazníků bylo vyplněno ze strany respondentů navštěvujících pátou třídu základní školy a to 42%. V deváté třídě vyplnilo dotazník 12% chlapců a taktéž 12% dívek.

⁶² „vlastní zdroj“

⁶³ „vlastní zdroj“

„Graf 6: Počet žáků rozdělen do tříd“.⁶⁴

„Tab. 7: Počet žáků rozdělen do tříd vyjádřen v procentech“.⁶⁵

Třída, kterou navštěvuješ			
	chlapci	dívky	celkem
pátá	45%	39%	42%
šestá	16%	23%	20%
sedmá	13%	8%	10%
osmá	14%	18%	16%
devátá	12%	12%	12%

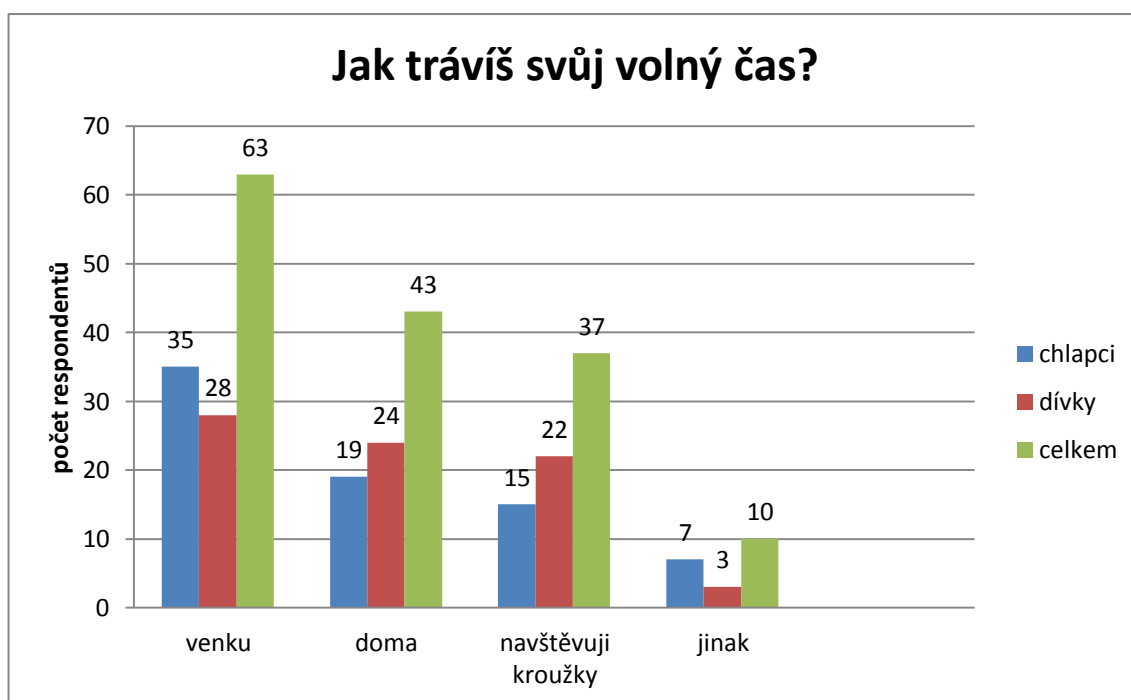
Jak trávíš svůj volný čas?

Na otázku, jak respondent tráví svůj volný čas, bylo zjištěno, že 41% všech respondentů tráví svůj volný čas venku. 28% respondentů tráví svůj volný čas doma a 7% respondentů volilo variantu jinak, což volili převážně chlapci, kde napsali, že chodí rybařit, navštěvují posilovnu, navštěvují dobrovolné hasiče, hrají hry na počítači nebo tráví čas s kamarády.

⁶⁴ „vlastní zdroj“

⁶⁵ „vlastní zdroj“

„Graf 7: Jak tráví respondent svůj volný čas“.⁶⁶

„Tab. 8: Jak tráví respondent svůj volný čas“.⁶⁷

Jak trávíš svůj volný čas?			
	chlapci	dívky	celkem
venku	46%	36%	41%
doma	25%	31%	28%
navštěvuji kroužky	20%	29%	24%
jinak	9%	4%	7%

7.1.2 Vlastní otázky zaměřující se na syndrom CAN

Otázka č. 1. Slyšel(a) jsi někdy o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndromu CAN)?

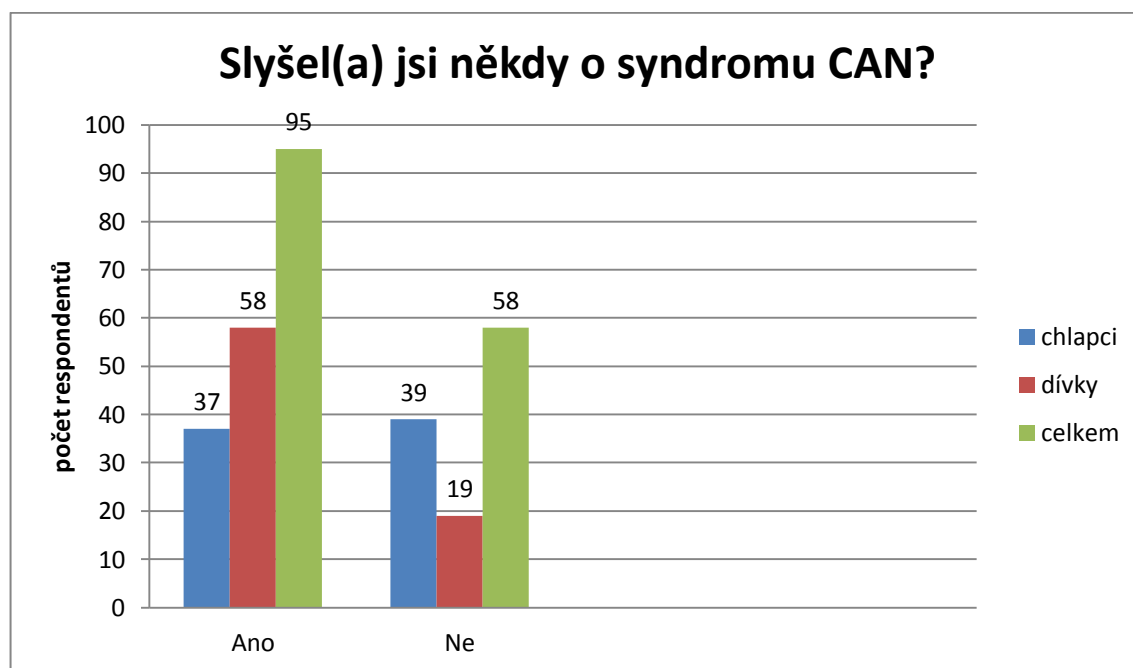
Ano odpovědělo 95 respondentů, **Ne** odpovědělo 58 respondentů. Chlapci odpovídali jak ano, tak i ne, kdy výsledky byly skoro stejné a to varianta ano 49% a pro variantu ne se vyjádřilo 51%. Za to dívky slyšely o syndromu CAN více než chlapci a to 75% odpovědí bylo pro variantu ano a 25% odpovědí bylo pro druhou variantu, tedy ne. Z celkového počtu odpovědí lze konstatovat, že většina dětských respondentů 62%

⁶⁶ „vlastní zdroj“

⁶⁷ „vlastní zdroj“

o syndromu týraného a zanedbávaného dítěte slyšela a naopak 38% respondentů o shora uvedeném syndromu nikdy neslyšelo. Zjištěný výsledek není příliš optimistický ve vztahu ke kvalitě a účinnosti prováděné prevence zaměřené na týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte jak v rodině, ve škole, tak i dalšími organizacemi a institucemi, které preventivní činnost zabezpečují a provádějí.

„Graf 8: Informace o syndromu CAN“.⁶⁸

„Tab. 9: Informace o syndromu CAN vyjádřeny v procentech“.⁶⁹

Slyšel(a) jsi někdy o syndromu CAN?			
	chlapci	dívky	celkem
ano	49%	75%	62%
ne	51%	25%	38%

Otázka č. 2. Setkal(a) jsi se někdy s informacemi o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte?

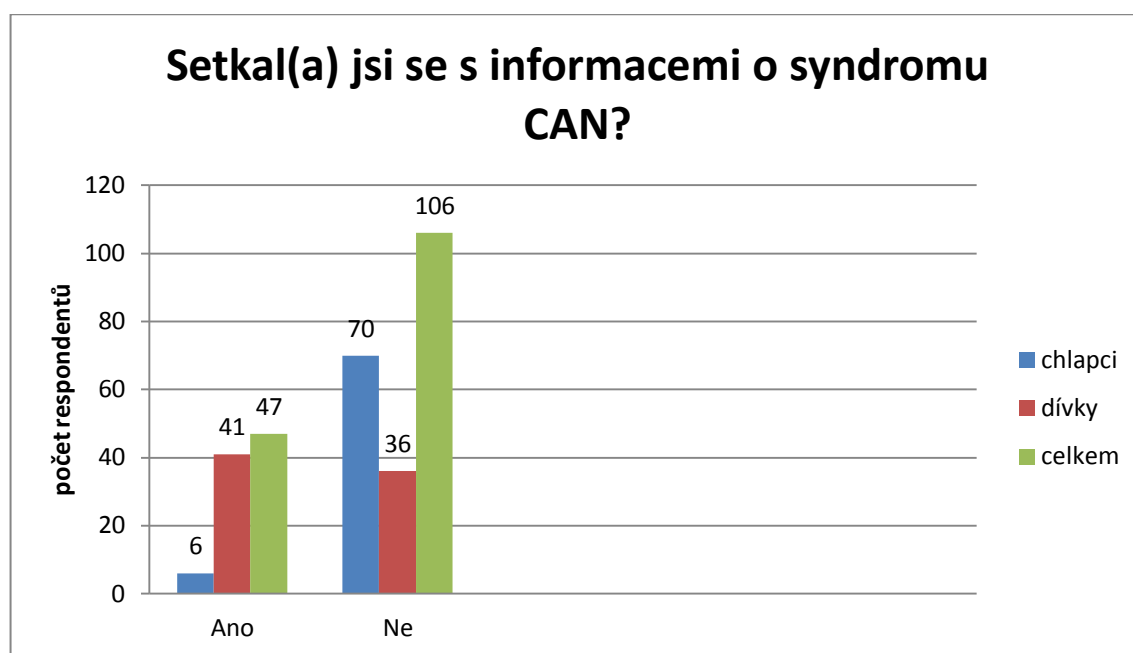
U této otázky bylo překvapivě zjištěno, že jen 8% chlapců se setkalo s informacemi o syndromu CAN. Dívky na tom byly převážně lépe, a to 53% všech dívek se setkalo s informacemi o syndromu CAN. Je velmi zarážející, že 106 dětských respondentů, tj. více jak dvě třetiny, uvedlo, že se nikdy nesetkalo s informacemi

⁶⁸ „vlastní zdroj“

⁶⁹ „vlastní zdroj“

o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Z toho jednoznačně vyplývá, že uvedené dvě třetiny dětí nedokážou své případné týrání, zneužívání a zanedbávání vůbec identifikovat a následně se mu také nedokáží účinně bránit.

„Graf 9: Setkání s informacemi o syndromu CAN“.⁷⁰

„Tab. 10: Setkání se s informacemi o syndromu CAN“.⁷¹

Setkal(a) jsi se někdy s informacemi o syndromu CAN?			
	chlapci	dívky	celkem
ano	8%	53%	31%
ne	92%	47%	69%

Otázka č. 3. Kdyby ti spolužák(čka) řekl(a), že ho doma rodiče týrají, zneužívají nebo zanedbávají, jak by ses zachoval?

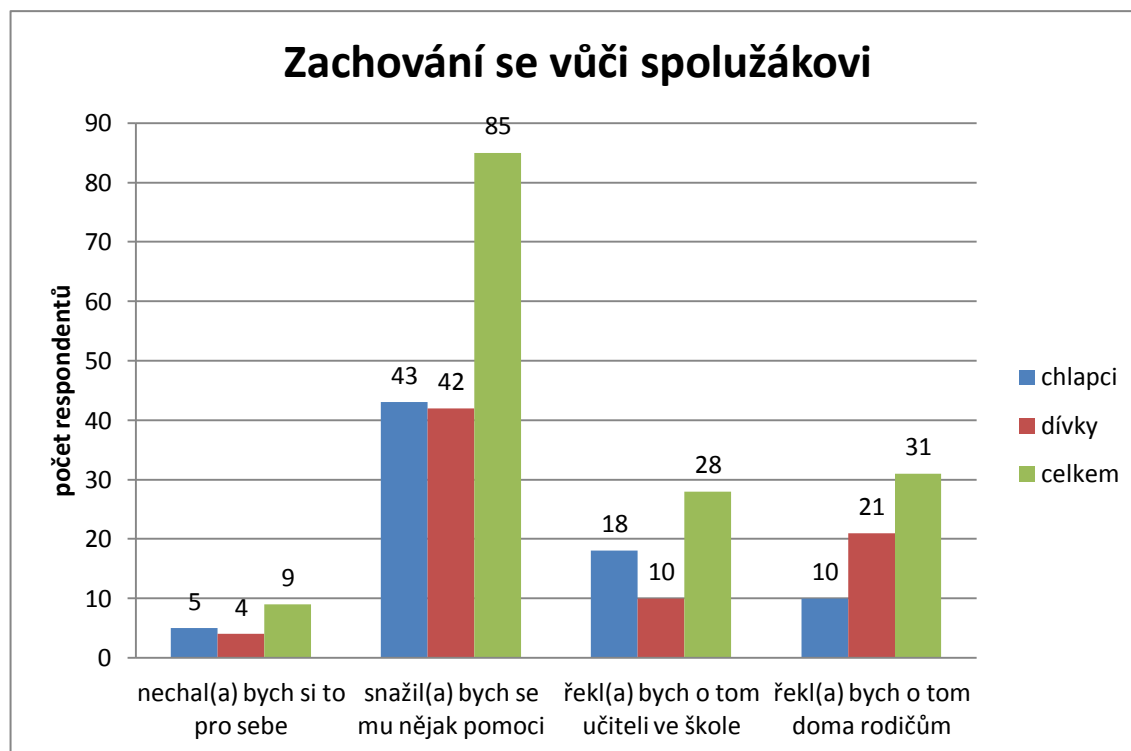
Mezi nabízené možnosti dotazníku byly varianty: nechal(a) bych si to pro sebe, snažil(a) bych se mu nějak pomoci, řekl(a) bych o tom učiteli ve škole, řekl(a) bych o tom doma rodičům. Z vyhodnocení vyplývá, že 56% všech chlapců a dívek uvedlo, že by se mu snažili nějak pomoci. Jen 7% chlapců a 5% dívek by si toto zjištění nechalo pro sebe. Druhý nejmenší počet a to 18% všech chlapců a dívek uvedlo, že by o tom

⁷⁰ „vlastní zdroj“

⁷¹ „vlastní zdroj“

řekli učitelé ve škole. V souhrnu odpovědí tedy bylo zjištěno, že děti, ač nemají dostatek informací o tomto jevu, by se snažily pomoci svému kamarádovi.

„Graf 10: Zachování se vůči spolužákovi“.⁷²

„Tab. 11: Zachování se vůči spolužákovi“.⁷³

Poskytnutí pomoci spolužákovi			
	chlapci	dívky	celkem
nechal(a) bych si to pro sebe	7%	5%	6%
snažil(a) bych se mu nějak pomoci	56%	55%	56%
řekl(a) bych o tom učitelé ve škole	24%	13%	18%
řekl(a) bych o tom doma rodičům	13%	27%	20%

Otázka č. 4. Máš ve třídě nějakého neoblíbeného spolužáka?

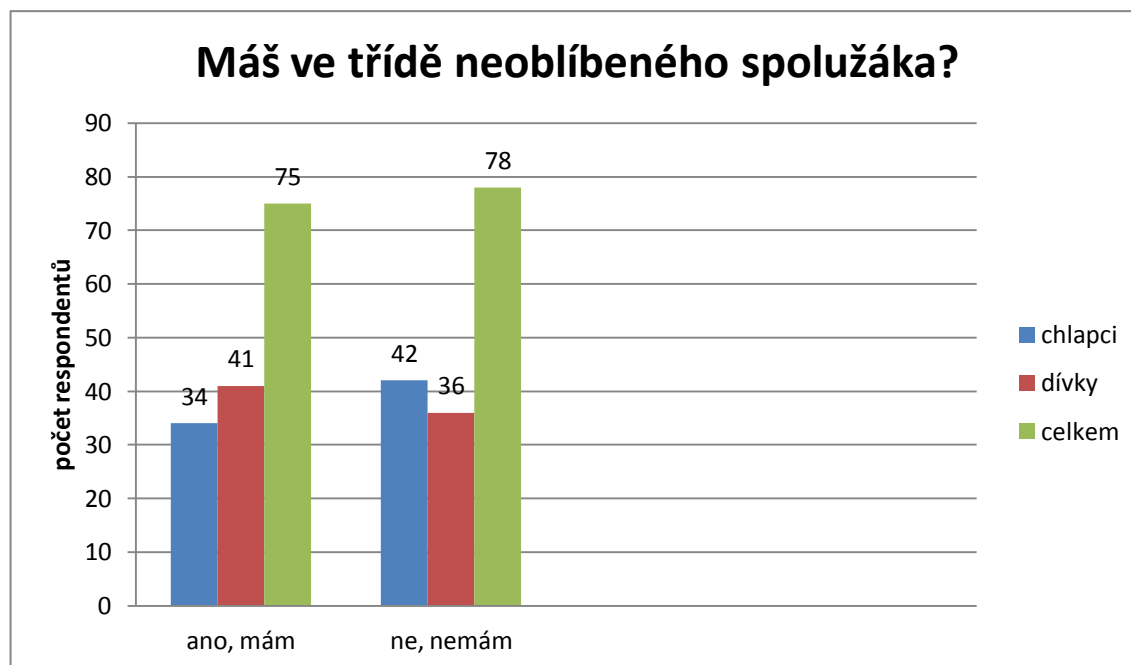
V této otázce se žáci mohli vyjádřit a napsat svůj vlastní názor na to, že pokud mají ve třídě neoblíbeného spolužáka, proč je tento spolužák neoblíbený. 51% všech chlapců a dívek uvedlo, že nemá neoblíbeného spolužáka. 49% respondentů uvedlo, že ano. Při vyhodnocení bylo zjištěno, že chlapci a dívky mají neoblíbeného spolužáka,

⁷² „vlastní zdroj“

⁷³ „vlastní zdroj“

kdy jsem se setkala s odpověďmi typu: „je divná, pořád někoho mlátí, mluví mi do života a chce mi ho uspořádat podle sebe, chová se jako malé dítě, je nepřátelský“.

„Graf 11: Neoblíbený spolužák ve třídě“.⁷⁴

„Tab. 12: Neoblíbený spolužák ve třídě“.⁷⁵

Máš ve třídě neoblíbeného spolužáka?			
	chlapci	dívky	celkem
ano, mám	45%	53%	49%
ne, nemám	55%	47%	51%

Otázka č. 5. Co si představíš, když se řekne týrané dítě?

Nabízené možnosti odpovědí: facky, rány pěstí, kopání, vytrhávání vlasů, pálení cigaretou, hlad, žízeň, zima, vyhánění z domu, nucení k práci a jiné, kde byla možnost vlastního názoru respondentovy představy.

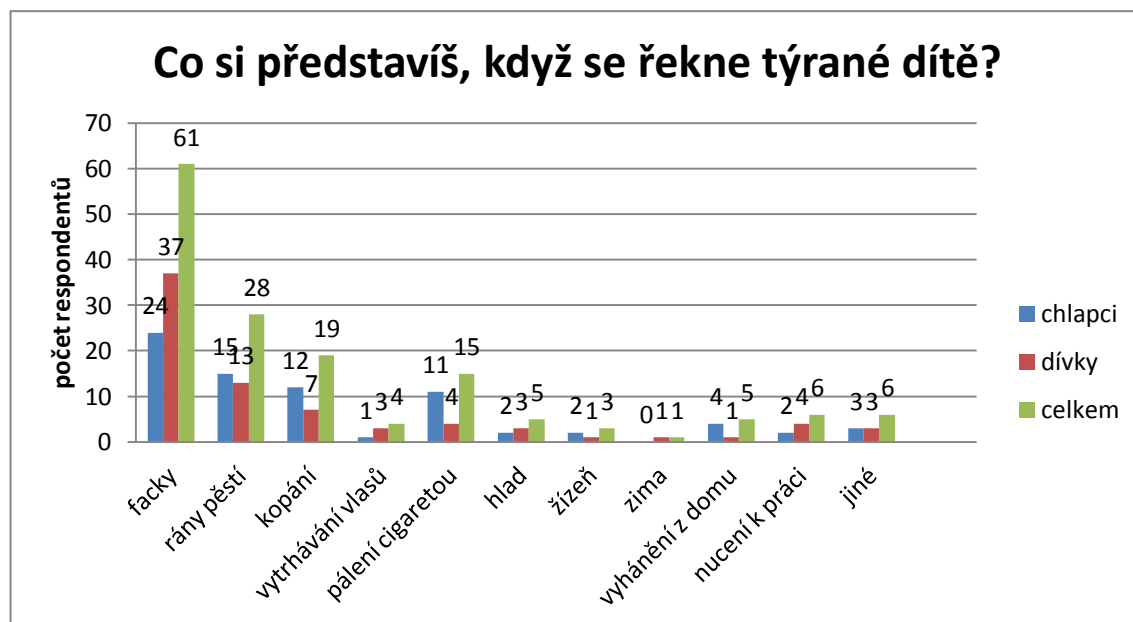
Na prvním místě byly vyhodnoceny facky, kdy tuto možnost volilo 31% chlapců a 49% dívek. Na druhém místě byla vyhodnocena možnost rány pěstí a to 19% chlapců a 17% dívek. Na třetím místě kopání, kdy tuto variantu volilo 16% chlapců a 9% dívek. Odpověď jiné volilo 4% respondentů, což bylo odůvodněno vlastním názorem a to: tahání těžkých věcí, násilí, znásilnění, psychika, bolest, člověk je uzavřený. Na základě

⁷⁴ „vlastní zdroj“

⁷⁵ „vlastní zdroj“

vyhodnocení se většina dětí přiklání k variantám fyzického napadání ze strany pachatele.

„Graf 12: Představa o týraném dítěti“⁷⁶

„Tab. 13: Představa o týraném dítěti vyjádřená v procentech“⁷⁷

Co si představíš, když se řekne týrané dítě?			
	chlapci	dívky	celkem
facky	31%	49%	40%
rány pěstí	19%	17%	18%
kopání	16%	9%	12%
vytrhávání vlasů	1%	4%	3%
pálení cigaretou	15%	5%	10%
hlad	3%	4%	3%
žízeň	3%	1%	2%
zima	0%	1%	1%
vyhánění z domu	5%	1%	3%
nucení k práci	3%	5%	4%
jiné	4%	4%	4%

Otázka č. 6. Co si představíš, když se řekne zneužívané dítě?

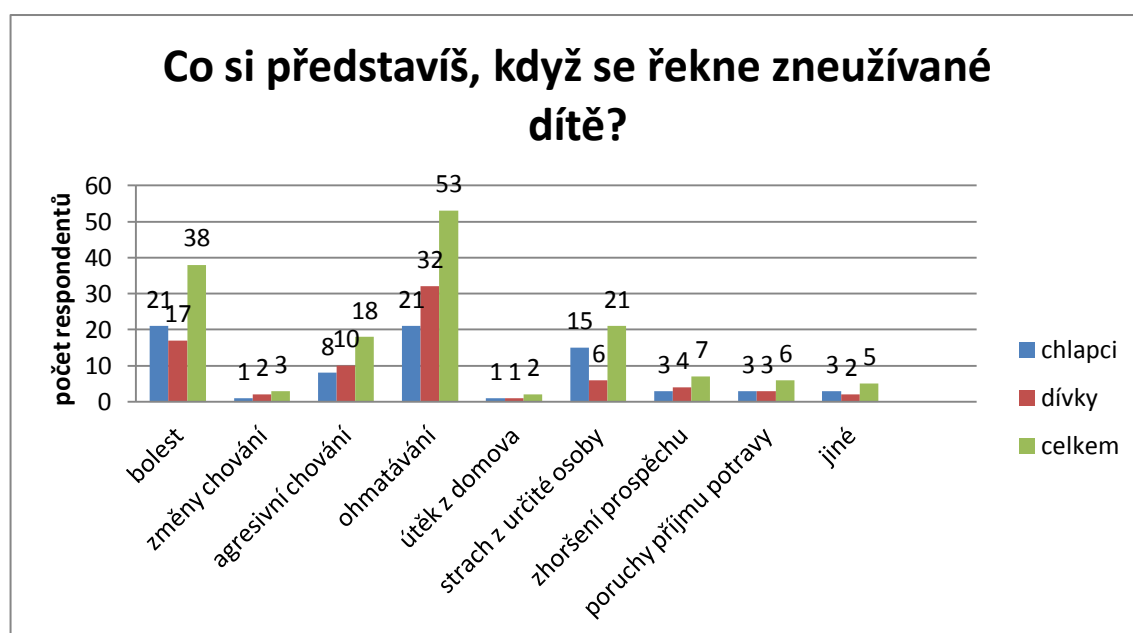
Nabízené možnosti odpovědí: bolest, změny chování, agresivní chování, ohmatávání, útěk z domova, strach z určité osoby, zhoršení prospěchu, poruchy příjmu potravy a opět jiné, kde mohl respondent vyjádřit svůj vlastní názor.

⁷⁶ „vlastní zdroj“

⁷⁷ „vlastní zdroj“

Jak chlapci, tak i dívky nejvíce volili variantu ohmatávání, což bylo 28% chlapců a 42% dívek. Dalším nejvíce volitelným aspektem byla bolest, což bylo vyhodnoceno u 28% chlapců a 22% dívek. Nejméně respondentů volilo variantu změny chování a to 2%, dále útěk z domova 1%. U možnosti jiné, což využili 3% respondentů, kteří napsali, že si představí znásilňování, zneužívání, nechtěný pohlavní styk, člověk je tichý, zamlklý nebo si nepředstaví nic.

„Graf 13: Představa o zneužívaném dítěti“⁷⁸

„Tab. 14: Představa o zneužívaném dítěti vyjádřená v procentech“⁷⁹

Co si představíš, když se řekne zneužívané dítě?			
	chlapci	dívky	celkem
bolest	28%	22%	25%
změny chování	1%	3%	2%
agresivní chování	10%	13%	13%
ohmatávání	28%	42%	34%
útěk z domova	1%	1%	1%
strach z určité osoby	20%	8%	15%
zhoršení prospěchu	4%	5%	5%
poruchy příjmu potravy	4%	4%	2%
jiné	4%	3%	3%

⁷⁸ „vlastní zdroj“

⁷⁹ „vlastní zdroj“

Otázka č. 7. Co si představíš, když se řekne zanedbávané dítě?

Nabízené možnosti odpovědí: hladovění, neupravenost, nevyhovující oděv, málo kamarádů, krádež, špatná školní docházka, poruchy řeči, nedostatečná osobní hygiena, jiné.

47% chlapců uvedlo, že si představí nejvíce variantu hladovění. Dívky, a to 57% uvedlo, že nedostatečná osobní hygiena. Celkově byla nejvíce volená možnost nedostatečná osobní hygiena, což bylo 41%. Minimálně volená možnost byla poruchy řeči, a to pouze 1%. Variantu jiné volilo 3% respondentů, kdy uvedli, že si představí dítě, o které se nikdo nestará, nadávání, rodiče se více starají o bratra, nedostatečné věnování se dítěti.

„Graf 14: Představa o zanedbávaném dítěti“.⁸⁰

⁸⁰ „vlastní zdroj“

„Tab. 15: Představa o zanedbávaném dítěti vyjádřená v procentech“.⁸¹

Co si představíš, když se řekne zanedbávané dítě?			
	chlapci	dívky	celkem
hladovění	47%	20%	34%
neupravenost	3%	4%	3%
nevyhovující oděv	9%	5%	7%
málo kamarádů	5%	3%	4%
krádež	3%	1%	2%
špatná školní docházka	7%	4%	5%
poruchy řeči	1%	1%	1%
nedostatečná osobní hygiena	24%	57%	41%
jiné	1%	5%	3%

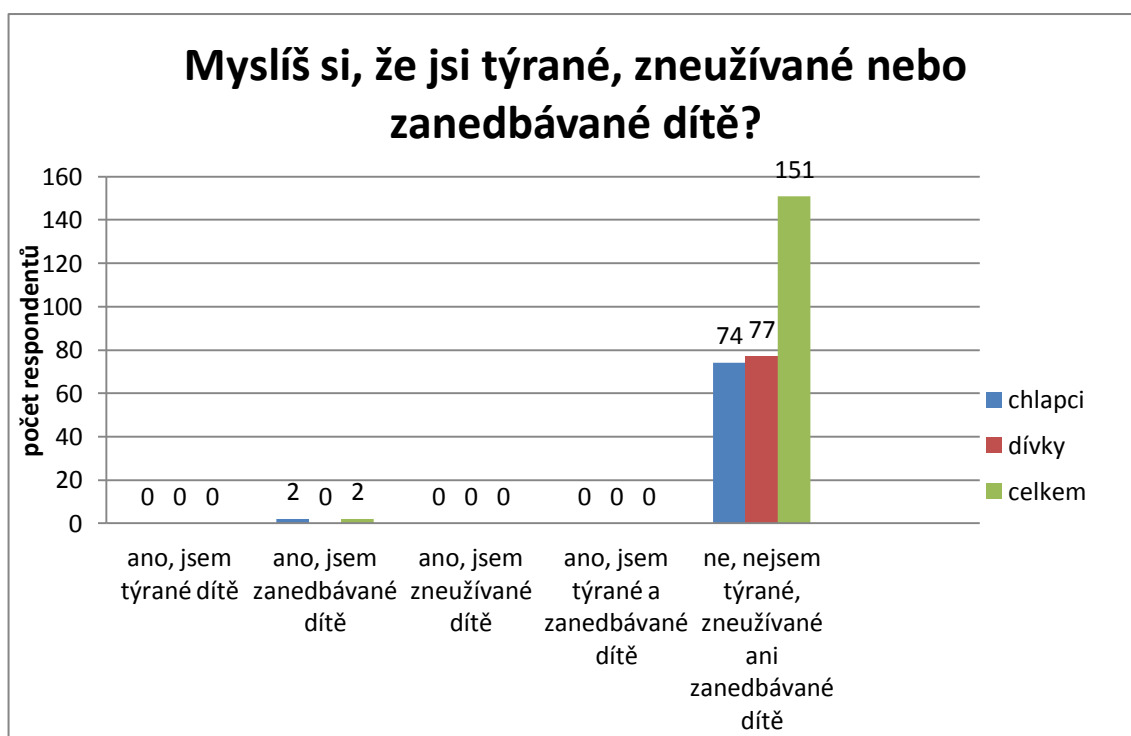
Otázka č. 8. Myslíš si, že jsi týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě?

U této otázky bylo na výběr z možností: ano, jsem týrané dítě, ano jsem zneužívané dítě, ano jsem zanedbávané dítě, ano, jsem týrané a zanedbávané dítě, ne, nejsem týrané, zneužívané ani zanedbávané dítě.

Celkem 99% všech chlapců a dívek označilo variantu, že nejsou týrané, zneužívané ani zanedbávané dítě. 1% respondentů, což byli 2 chlapci, překvapivě uvedli, že ano, jsem zanedbávané dítě. Jeden z nich toto odůvodnil tím, že rodiče se starají více o bratra, než o něj.

⁸¹ „vlastní zdroj“

„Graf 15: Názor respondenta, zda je týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě“.⁸²

„Tab. 16: Názor respondenta, zda je týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě“.⁸³

Myslíš si, že jsi týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě?			
	chlapci	dívky	celkem
ano, jsem týrané dítě	0%	0%	0%
ano, jsem zanedbávané dítě	3%	0%	1%
ano, jsem zneužívané dítě	0%	0%	0%
ano, jsem týrané a zanedbávané dítě	0%	0%	0%
ne, nejsem týrané, zneužívané ani zanedbávané dítě	97%	100%	99%

Otázka č. 9. Řekl(a) ti někdy spolužák nebo kamarád, že dostává nepřiměřené výprasky, že mu doma za všechno rodiče nadávají, že se o něj doma nestarají (neudrhuje hygienu, má roztrhané a špinavé oblečení)?

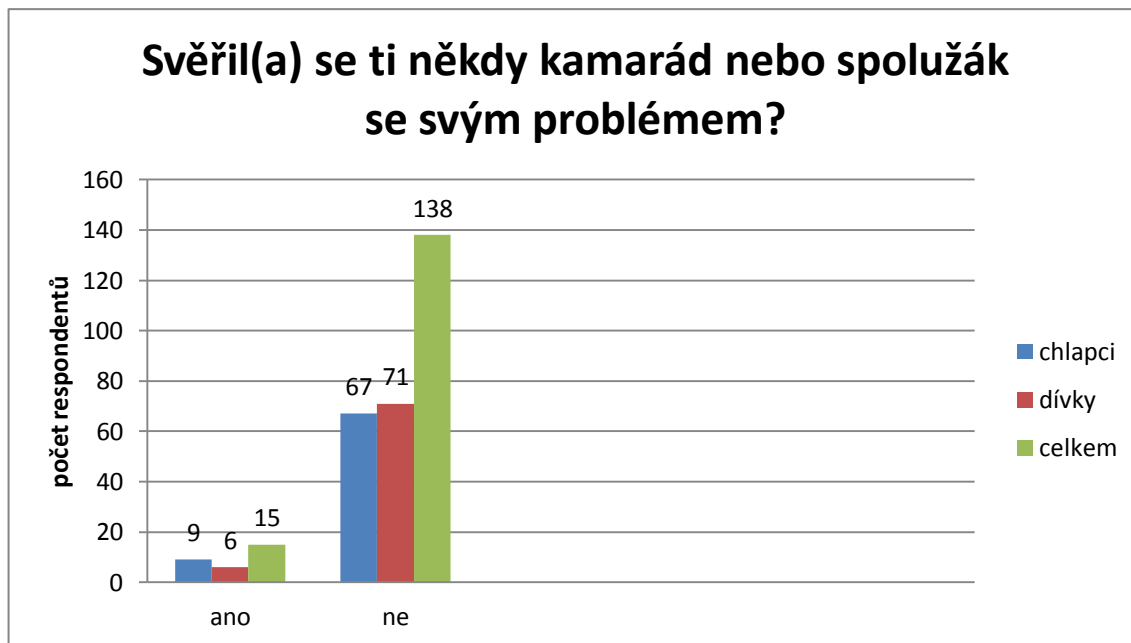
Z uvedených odpovědí jasně vyplývá, že děti si nechávají své problémy raději pro sebe a nesvěřují se s nimi svým kamarádům. Celých 90% respondentů uvedlo, že se mu kamarád nebo spolužák nikdy nesvěřil se svým problémem. 8% dívek uvedlo, že se jim někdy kamarád nebo spolužák svěřil se svým problémem. U chlapců to bylo 12%. Myslím si, že velikou roli v tom, jak se děti v takové situaci zachovají, hraje strach

⁸² „vlastní zdroj“

⁸³ „vlastní zdroj“

a stud, co na to řekne okolí, kamarádi, mezi kterými by se to mohlo rozkřiknout. Dívali by se potom na něj skrze prsty a to by dítě, trpící syndromem CAN nemuselo unést.

„Graf 16: Svěření se spolužáka s problémem“.⁸⁴

„Tab. 17: Svěření se spolužáka s problémem“.⁸⁵

Svěřil(a) se ti někdy kamarád nebo spolužák se svým problémem?			
	chlapci	dívky	celkem
ano	12%	8%	10%
ne	88%	92%	90%

Otázka č. 10. Chlubíš se svým spolužákům nebo kamarádům, když dostaneš doma výprask, nebo že ti rodiče nadávají?

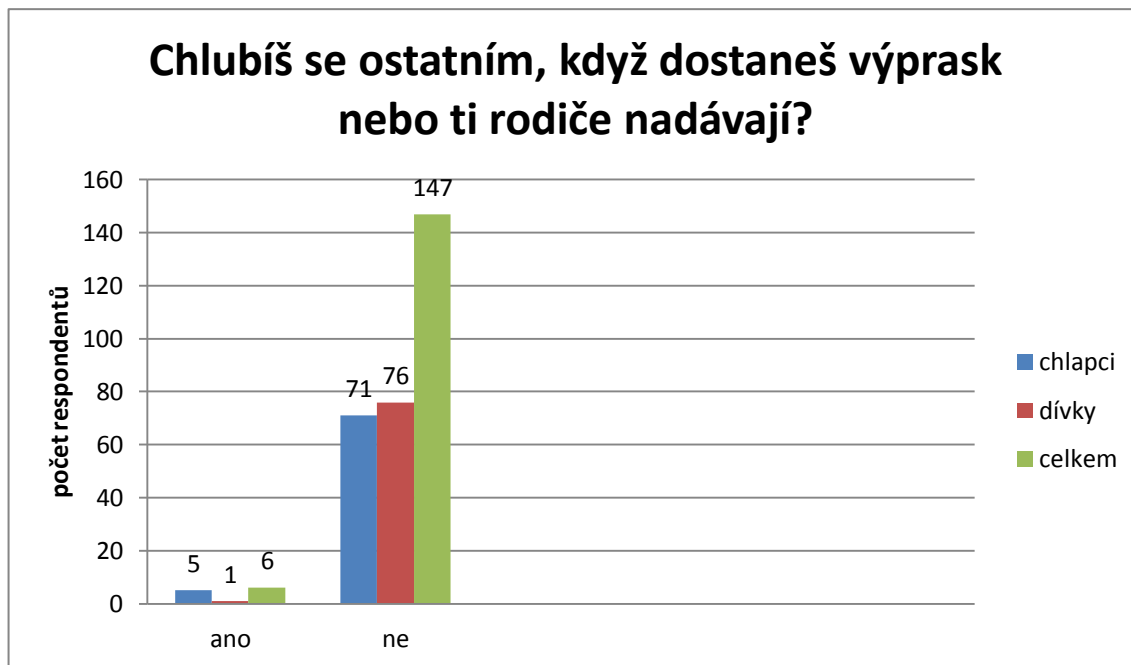
Na tuto otázku, zda se respondent chlubí, když doma dostane výprask nebo mu rodiče za všechno nadávají, uvedlo pouhé 1% dívek, že ano. U chlapců bylo ano u 7%. V celkovém počtu dotazovaných respondentů uvedlo variantu **ne** 96%, což bylo 147 respondentů z celkového počtu 153. Lze tedy konstatovat, že děti si nechávají své problémy v sobě a nikomu je raději neříkají. Jednání těchto dětí může mít mnoho příčin, jako jsou stud, strach, hrdost. Pokud se jedná o výprask spojený například s neuděláním nějaké činnosti, kterou mělo dítě nařízeno provést, nemyslím si, že by se mělo s tímto

⁸⁴ „vlastní zdroj“

⁸⁵ „vlastní zdroj“

chlubit. Pokud se ale výprasky, nadávání, zanedbávání stupňují, je dobré, aby si dítě s někým promluvilo a vědělo, že existuje pomoc.

„Graf 17: Chlubení se ostatním s problémy doma“.⁸⁶

„Tab. 18: Chlubení se ostatním s problémy doma“.⁸⁷

Chlubíš se ostatním, když dostaneš výprask nebo ti rodiče nadávají?			
	chlapci	dívky	celkem
ano	7%	1%	4%
ne	93%	99%	96%

7.2 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Výzkumné šetření, které bylo provedeno, dopadlo relativně dobře. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, zda jsou děti, žijící v Mikroregionu Uničovsko dostatečně informovány o problému syndromu CAN a zda by vyhledaly pomoc v případě, že by se staly obětí syndromu CAN. V rámci tohoto výzkumného šetření byly stanoveny dvě hypotézy, které budou níže vyhodnoceny.

V případě stanovení první hypotézy:

Převážná většina dětí nemá dostatek informací o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, se tato hypotéza dotazníkovým šetřením

⁸⁶ „vlastní zdroj“

⁸⁷ „vlastní zdroj“

potvrdila, kdy z dotazovaných 153 respondentů uvedlo 106 respondentů, což bylo 69%, že se nikdy s informacemi o syndromu CAN nesešlo. Zvláštní v tomto případě je, že 92% chlapců se nikdy s informacemi o syndromu CAN nesešlo, za to dívky se s informacemi setkaly v 53%. Mám za to, že informovanost dětí o tomto protispolečenském jevu je velice špatná a to z důvodu toho, že děti nemají možnost se s informacemi setkat v běžném způsobu života. Je pravdou, že v dnešní době existuje internet, ale málokteré dítě si sedne k počítači s tím, že si vyhledá informace o syndromu CAN.

U hypotézy druhé:

Většina dětí si své problémy spojené s týráním, zneužíváním a zanedbáváním v rodině nechává pro sebe. U této hypotézy bylo taktéž vycházeno z dotazníkového šetření, kdy bylo zjištěno, že jen 15ti respondentům, což je 10% se kamarád nebo spolužák svěřil se svým problémem. Z odpovědí dále vyplynulo, že velká většina, a to 147 respondentů, což je 96% se nechlubí svým spolužákům ani kamarádům. Z otázek č. 9 a 10 byla potvrzena druhá stanovená hypotéza, kdy průměrem otázek č. 9 a č. 10 bylo zjištěno, že 93 % dětí si nechává své problémy pro sebe. V případě této hypotézy se domnívám, že hlavním faktorem toho, že si dítě nechává své problémy pro sebe je strach, psychický stres a tlak na dítě, kdy si představuje, jak se mu spolužáci vysmívají a že se stává méněcenným pro své okolí. Z mého pohledu se domnívám, že je to špatně a to proto, že pokud se dítě uzavře do sebe a s nikým si o svém trápení nepromluví, byť i se svým spolužákem nebo kamarádem, nikdy se z tohoto problému nedostane. Víím, že pro takové dítě může být těžké se překonat a o svém problému hovořit, ale domnívám se, že to je jediné řešení v jeho nelehké situaci.

ZÁVĚR

Závěrem své bakalářské práce bych chtěla říci, že téma, které jsem si pro zpracování zvolila bylo velice zajímavé v tom, že jsem pronikla hlouběji do tohoto protispolečenského jevu a za pomoci osob, se kterými jsem spolupracovala jsem se dozvěděla něco nového o tomto jevu, který je v naší společnosti skryt tím, že ohrožené osoby, které se podílejí na týrání, zneužívání a zanedbávání dětí a to samozřejmě v roli obětí, se velice často bojí, a proto si svoje trápení nechávají pro sebe a tímto chováním dávají pachateli volnou ruku v tom, že si může s obětí dělat „co chce“. O to je tato situace horší, když pachatelem je rodinný příslušník.

Informovanost dětí o problému syndromu CAN je nedostatečná, což bylo potvrzeno v dotazníku zpracovaném v bakalářské práci. Na základě rozhovoru s řediteli vybraných základních škol, ve kterých byl dotazník rozdán žákům druhého stupně, bylo zjištěno, že tato problematika se objevuje v předmětu občanská výchova na druhém stupni základní školy, nicméně jde o okrajové seznámení, což je pro žáky, převážně v pubertě pouze jakási informace, kterou takzvaně vypustí „druhým uchem ven“. Mám za to, že ku prospěchu věci, by bylo třeba, obrátit pozornost více na tuto problematiku a zaměřit se právě na základní a střední školy, ve kterých by nebylo od věci, v rámci spolupráce například orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a Policie ČR provádět přednášky s cílem dostatečně informovat děti o tomto problému a způsobech řešení dané situace. Ke zviditelnění tohoto protispolečenského jevu by bylo dobré vytvořit mediální kampaň, která by byla vysílána místo reklamy v televizi stejně tak, jako byla vysílána kampaň s názvem nemyslíš–zaplatíš od ministerstva dopravy. Dalším problémem jsou letáčky, kterých je vytvořeno mnoho, ale z mého pohledu si myslím, že jsou tak trochu zbytečné, když jsou k odběru například v centrech pomáhajících dětem nebo na OSPOD ve městech, kam se většina dětí ani nedostane, jelikož bydlí ve vesnicích vzdálených od města a nejsou schopni z různých důvodů si pro letáčky a pro radu přijet. Z tohoto důvodu by se měli informační letáčky přesunout hlavně do vesnic, kde by měli být umístěny ve škole, ve zdravotnickém středisku, na obecním úřadu. Prioritní v prevenci výskytu syndromu CAN a ochrany celé společnosti před tímto negativním jevem sehrává dostatečná informovanost laické veřejnosti o problematice syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, které je nedostatek.

Dnešní doba je velice uspěchaná a každý člověk myslí převážně pouze na sebe, nedívá se, co se kolem něho děje a neuvědomuje si, že kolem je mnoho dětí, které by pomoc druhého člověka dokázaly ocenit, protože bránit samy se nedokážou.

Zpracování bakalářské práce na téma psychologické, sociální, zdravotní a právní aspekty týrání a zanedbávání dětí v Mikroregionu Uničovsko mě zaujalo z několika důvodů. Jedním z nich je i skutečnost, že jako policistka se s touto problematikou setkávám v zaměstnání a proto je pro mě přínosem zjistit informace, které se problematikou syndromu CAN zabývají. Myslím si, že tato práce mi bude do budoucna jakousi příručkou a pomocníkem v situacích, kdy by se mohlo jednat o případ dítěte trpícího syndromem CAN, tedy syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1 vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5
2. DUNOVSKÝ, J. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*, 1. vyd. Praha: Publishing a. s., 1995, 248 s. ISBN 80-7169-192-5
3. ELLIOTTOVÁ, M. *Jak ochránit své dítě*. 2.vyd. Praha: Portál, 1997. 172 s. ISBN 80-7178-157-6
4. FIALOVÁ, R. *Svědectví týraného dítěte*, 1. vyd. Praha: Triton, 1996. 45 s. ISBN 80-85875-23-3
5. HANUŠOVÁ, J. *Násilí na dětech – syndrom CAN*. 1. vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 24 s. ISBN 80-86991-78-4
6. KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, 1.vyd. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku o.p.s., 2007. 236 s. ISBN 978-80-86684-47-5
7. MUFSONOVÁ, S., KRANZOVÁ, R., *O týrání a zneužívání*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 131 s. ISBN 80-7106-194-8
8. NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Praha: Linde, 2007. 471 s., ISBN 978-80-86131-72-6
9. PLECITÝ, V. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy*. Praha: Eurounion, 2007. 521 s, ISBN 978-80-7317-063-9
10. ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. 4. přepr. vydání Praha: Grada Publishing, 2006. 604 s., ISBN 80-247-1049-8
11. SEDLÁKOVÁ, G., KALÁTOVÁ, D. a kol. *Vybrané ošetřovatelské modely a týrané dítě*. 1.vyd. Praha: TRITON, 2010. 140 s. ISBN 978-80-7387-412-4
12. SLANÝ, J. *Syndrom CAN, syndrom týraného dítěte*. 1.vyd. Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. 156 s. ISBN 978-80-7368-474-7
13. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, 1.vyd. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o., 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0
14. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatie pro pomáhající profese*. 3.vyd. Praha:Portál s.r.o.,2004. 842 s. ISBN 80-7178-802-3
15. VANÍČKOVÁ, E., *Násilí v rodině. Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1.vyd. Praha:KUFR, Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1995. 80 s. ISBN 80-85529-17-3

16. VOLFOVÁ, I., KOZÁKOVÁ, Z. a kol. *Prevence sexuálního zneužívání dětí a adolescentů se specifickými potřebami*. 1.vyd. Praha: Triton, 2008. 76 s. ISBN 978-80-7387-129-1

Elektronické zdroje

1. Bílý kruh bezpečí, *Poslání a činnost* [online], 2009. [cit. 15. 11. 2011] Dostupný z WWW. <<http://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost/>>
2. Fond ohrožených dětí, *O FOD*[online], 2011. [cit. 10. 10. 2011] Dostupný z WWW.< <http://www.fod.cz/>>
3. MAKAROVÁ, A. *Týrání dětí – syndrom CAN* [online].2011, [cit. 10. října 2011]. Dostupný z <<http://agresivita.zdrave.cz/tyrani-deti/>>. ISSN 1804-6401.
4. Spondea, *Krizová pomoc* [online], 2011. [cit. 24. 11. 2011] Dostupný z WWW.<<http://www.spondea.cz/odborna-verejnost/index.php?url=krizova/pomoc>>
5. *Téměř 6000 týraných, zanedbávaných a zneužívaných dětí* [online].2011 [cit. 17. 9. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.tvrtm.cz/téměř-6000tyranych-zanedbavanych-a-zneuzivanych-deti-za-rok-2010-id-8255.html>

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*. [online]. 2011 [cit. 12.11.2011]. Dostupný z WWW: <<http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>>
2. Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*. [online]. 2011 [cit. 05.09.2011]. Dostupný z WWW: < <http://trestnizakonik.cz/trestni-zakonik/cast2h1d2.php> >
3. Česko. Zákon č. 104/1991 Sb., *Úmluva o právech dítěte*. [online]. 2012 [cit. 15.03.2012]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>
4. Česko. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dostupný z WWW: <<http://zakony-online.cz/?s149&q149=all>>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky:

1. Věková struktura týraných a zneužívaných dětí v roce 2010.
2. Počet dívek a chlapců vyjádřen v procentech.
3. Věkové skupiny respondentů vyjádřených v procentech.
4. Bydliště respondentů vyjádřeno v procentech.
5. Počet respondentů, kteří mají sourozence.
6. S kým respondent žije ve společné domácnosti.
7. Počet žáků rozdělen do tříd vyjádřen v procentech.
8. Jak tráví respondent svůj volný čas.
9. Informace o syndromu CAN vyjádřeny v procentech.
10. Setkání se s informacemi o syndromu CAN.
11. Zachování se vůči spolužákovi.
12. Neoblíbený spolužák ve třídě.
13. Představa o týraném dítěti vyjádřená v procentech.
14. Představa o zneužívaném dítěti vyjádřená v procentech.
15. Představa o zanedbávaném dítěti vyjádřená v procentech.
16. Názor respondenta, zda je týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě.
17. Svěření se spolužáka s problémem.
18. Chlubení se ostatním s problémy doma.

Grafy:

1. Pohlaví respondentů.
2. Věkové skupiny respondentů.
3. Počet respondentů podle bydliště.
4. Počet respondentů se sourozenci.
5. S kým respondent žije ve společné domácnosti.
6. Počet žáků rozdělen do tříd.
7. Jak tráví respondent svůj volný čas.
8. Informace o syndromu CAN.
9. Setkání se s informacemi o syndromu CAN.
10. Zachování se vůči spolužákovi.
11. Neoblíbený spolužák ve třídě.

12. Představa o týraném dítěti.
13. Představa o zneužívaném dítěti.
14. Představa o zanedbávaném dítěti.
15. Názor respondenta, zda je týrané, zneužívané nebo zanedbávané dítě.
16. Svěření se spolužáka s problémem.
17. Chlubení se ostatním s problémy doma.

SEZNAM PŘÍLOH

- I. Vzor dotazníku.
- II. Počet týraných a zneužívaných dětí v Mikroregionu Uničovsko v roce 2011.

VZOR DOTAZNÍKU

**DOTAZNÍK K PROBLEMATICE TÝRÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A ZANEDBÁVÁNÍ
DÍTĚTE**

PRO ŽÁKY(NĚ) 5. - 9. TŘÍDY ZÁKLADNÍ ŠKOLY

- Jsi:** chlapec dívka
- Věk:** 10-11 let 12-13 let 14-15 let
- Tvoje bydliště:** město vesnice
- Máš sourozence:** ano, bratra ano, sestru ano, bratra a sestru
 ne, nemám žádné sourozence
- Bydlíš společně:** s oběma rodiči jen s maminkou jen s tatínkem
 s babičkou s dědečkem s babičkou a dědou
 s maminkou a nevlastním tatínkem
 s tatínkem a nevlastní maminkou
 u příbuzných (např. u strýce, tety atd.)
- Třída:** pátá šestá sedmá osmá devátá
- Jak trávíš svůj volný čas?**
- venku doma navštěvuji kroužky
 jinak (uved').....
- 1. Slyšel(a) jsi někdy o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndromu CAN)?**
- ano ne
- 2. Setkal(a) jsi se někdy s informacemi o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte?**
- ano ne
- 3. Kdyby ti spolužák(čka) řekl, že ho doma rodiče týrají, zneužívají nebo zanedbávají, jak by ses zachoval?**
- nechal(a) bych si to pro sebe snažil(a) bych se mu nějak pomoci

řekl(a) bych o tom učiteli ve škole řekl(a) bych o tom doma rodičům

4. Máte ve třídě nějakého neoblíbeného spolužáka?

ano, mám

ne, nemám

Pokud ano, proč je neoblíbený?.....

5. Co si představíš, když se řekne týrané dítě?

facky rány pěstí kopání vytrhání vlasů pálení cigaretou

hlad žízeň zimu vyhánění z domu nucení k práci

jiné (uved').....

6. Co si představíš, když se řekne zneužívané dítě?

bolest změny chování agresivní chování ohmatávání

útěk z domova strach z určité osoby zhoršení prospěchu poruchy příjmu potravy

jiné (uved').....

7. Co si představíš, když se řekne zanedbávané dítě?

hladovění neupravenost nevyhovující oděv málo kamarádů

krádež špatná školní docházka poruchy řeči nedostatečná osobní hygiena

jiné (uved').....

8. Myslíš si, že jsi týrané nebo zanedbávané dítě?

ano, jsem týrané dítě ano, jsem zanedbávané dítě

ano, jsem zneužívané dítě ano, jsem týrané i zanedbávané dítě

ne, nejsem ani týrané, ani zneužívané a ani zanedbávané dítě

9. Řekl(a) ti někdy spolužák nebo kamarád, že dostává nepřiměřené výprasky, že mu doma za všechno rodiče nadávají, že se o něj doma nestarají (neudrží hygienu, má roztrhané a špinavé oblečení)?

ano

ne

10. Chlubíš se svým spolužákům nebo kamarádům, když dostaneš doma výprask, nebo když ti rodiče nadávají?

ano

ne

**CELKOVÝ POČET TÝRANÝCH A ZNEUŽÍVANÝCH DĚTÍ
V MIKROREGIONU UNIČOVSKO ZA ROK 2011**

		Počet dětí						
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	zanedbávání dětí	celkem
zneuží- vající nebo týrají- cí osoba	matka	0	0	0	0	0	11	11
	otec	1	0	0	0	0	0	1
	oba rodiče	0	0	0	0	0	1	1
	partner matky	0	0	0	0	0	0	0
	partnerka otce	0	0	0	0	0	0	0
	sourozenec	0	0	0	0	0	0	0
	prarodič	0	0	1	0	0	0	1
	jiný příbuzný	0	0	0	0	0	0	0
	jiná osoba	0	0	0	0	0	0	0
	nevlastní sourozenec	0	0	0	0	0	0	0
	jiná zodpovědná osoba	0	0	0	0	0	0	0